

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

VOLNÝ ČAS DĚTÍ A RODINNÉ PROSTŘEDÍ

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Autor práce: Lenka Uhlířová

Obor: Učitelství odborných předmětů (Bc. studium kombinované)

Ročník: III.

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 30. března 2013

Lenka Uhlířová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za vstřícné vedení a odbornou pomoc při vypracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat celé mé rodině a manželovi za velikou podporu a všem respondentům, kteří mi ochotně poskytli další potřebné informace.

České Budějovice, 30. března 2013

Lenka Uhlířová

ANOTACE

Klíčová slova: volný čas, rodina, rodinná výchova, rodinné prostředí, dítě, volnočasové aktivity.

Bakalářská práce na téma „*Volný čas dětí a rodinné prostředí*“ je zaměřena na problematiku volného času dětí, hlavně na jeho využití jak z pohledu dětí samotných, tak i z pohledu jejich rodičů. V teoretické části věnuji pozornost funkcím volného času zpracovaných formou otázek týkajících se výchovy, která se v této problematice prolíná společně s rodinnou atmosférou. Analyzuji, jak rodiče mohou zasahovat kladně i negativně do využívání volného času svých dětí. Dále propracovávám funkci rodiny a zároveň funkci rodinného prostředí na rozvoj dětí, hlavně jejich zájmů a schopností. Zaměřuji se i na volnočasovou aktivitu mimo vyučování a na rozdělení pedagogů, kteří se této oblasti volného času věnují. Nedílnou součástí bakalářské práce je i výsledek negativního dopadu na děti ve volném čase, popsání důsledků, jež mohou nastat, a měli bychom se jim snažit zamezit. Praktická část obsahuje dotazníkové šetření: analýzu názorů rodičů, jejichž profesní zaměření není pedagogického směru, rodičů kde alespoň jeden z nich je pedagogem a rozbor odpovědí dětí samotných. Výzkumným cílem mé práce je analyzovat celkový pohled na volný čas dětí. Jakým způsobem volný čas děti využívají, jak jsou vedení ze strany rodičů, do jaké míry je jejich volný čas ovlivněn různými faktory a jak dalece jsou jejich představy, přání zohledňovány.

ABSTRACT

Keywords: free time, family, family education, family, baby, leisure activities.

Bachelor thesis on "*Activities for children and family environment*" is focused on the issues of free time for children, especially for its use from the perspective of children themselves, as well as their parents. The theoretical part deals with a functionality of free time processed form of questions relating to education which in this area blends together with a family atmosphere. Analysing how parents can intervene positively and negatively to the use of leisure time of their children. Further work their way the function of the family and also the function of family environment on development of children especially their interests and abilities. I focus on leisure activity outside of the classroom and on the distribution of teachers who go in for of this free time. . An integral part of the thesis is the result of the negative impact on children in their free time, describing the consequences that may arise and we should try to avoid them. The practical part contains a survey: analysis of the views of parents whose professional focus is not pedagogical direction, parents with at least one of them is a teacher and an analysis of the answers of the children themselves. The research goal of my work is to analyse the general view of children's free time. How children use leisure time as guidance from parents, to what extent their leisure time is influenced by different factors and how far their ideas, wishes are taken into account.

Obsah

1	ÚVOD.....	8
2	RODINA A JEJÍ VLIV NA VOLNÝ ČAS DĚTÍ.....	11
2.1	POJEM RODINA	11
2.2	POJEM RODINNÉ PROSTŘEDÍ	12
2.3	HISTORIE RODINY	12
2.4	SOUČASNÁ RODINA A JEJÍ CHARAKTERISTIKA	13
2.5	ETNICKY ODLIŠNÁ RODINA.....	15
2.6	NÁHLED NA RODIČOVSTVÍ	18
2.7	FUNKCE RODINY	19
2.8	PROBLÉMOVĚ ZATÍŽENÉ RODINY.....	20
2.9	VÝCHOVNÉ STYLY V RODINĚ.....	24
3	DÍTĚ.....	25
3.1	PŘIJETÍ DÍTĚTE A JEHO HODNOTA PRO RODINU	25
3.2	IDENTITA DÍTĚTE A RODIČŮ.....	25
3.3	NECHTĚNÉ DÍTĚ	26
3.4	ČINITELÉ VÝVOJE DÍTĚTE	26
4	VOLNÝ ČAS.....	28
4.1	POJEM VOLNÝ ČAS	28
4.2	POHLEDY NA VOLNÝ ČAS	29
4.3	VÝVOJ VOLNÉHO ČASU	31
4.4	FUNKCE A VÝZNAM VOLNÉHO ČASU	32
4.5	DRUHY VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	33
5	VOLNÝ ČAS A JEHO SPOJENÍ S ŽIVOTNÍM STYLEM.....	36
5.1	ŽIVOTNÍ STYL.....	36
5.2	ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL.....	37
5.3	PSYCHOHYGIENA	38
6	NÁSTRAHY VOLNÉHO ČASU.....	40
6.1	NÁVYKOVÉ LÁTKY.....	40

6.2	VIRTUÁLNÍ DROGY	42
6.3	HAZARDNÍ A PATOLOGICKÉ HRÁČTVÍ	42
6.4	ZÁŠKOLÁCTVÍ	42
6.5	ŠIKANA	43
6.6	VANDALISMUS	44
6.7	OSTATNÍ FORMY NÁSILNÉHO CHOVÁNÍ	44
6.8	RASISMUS EXTREMISTICKÁ Hnutí	45
6.9	KRIMINALITA	45
7	PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	46
7.1	VÝVOJ PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU	46
7.2	ČLENĚNÍ PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU	47
7.3	TYPY PEDAGOGŮ VOLNÉHO ČASU	48
7.4	PEDAGOGIKA ZÁŽITKU	49
8	VÝZKUMNÁ ČÁST	50
8.1	CÍL VÝZKUMNÉ PRÁCE	50
8.2	PŘEDPOKLADY	50
8.3	METODY SBĚRU DAT	51
8.4	VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	52
8.5	KONSTRUKCE DOTAZNÍKU	52
8.6	REALIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	53
8.7	TABULKY POČTU DOTAZOVANÝCH RESPONDENTŮ	54
8.8	VÝSLEDKY A ANALÝZA VÝZKUMU DOTAZNÍKŮ PRO DĚTI NA ZŠ A SŠ ..	55
8.9	VÝSLEDKY A ANALÝZA VÝZKUMU DOTAZNÍKŮ PRO RODIČE A PEDAGOGY	65
8.10	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A JEJICH ANALÝZA K VÝZKUMNÝM PŘEDPOKLADŮM	78
9	ZÁVĚR	81
10	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
11	PŘÍLOHY	85

1 ÚVOD

V bakalářské práci zpracovávám problematiku volného času dětí a jejich rodinného prostředí. Téma jsem si zvolila na základě, dalo by se říci, aktuálního sociálního jevu, jež považuji v dnešní době jako velmi tíživý. Myslím si, že ve srovnání s dřívější dobou je současná doba velice hektická, máme všeho dostatek. Ale co nemáme je čas. Čas potřebný jak pro sebe, tak hlavně pro své děti. Když jezdím autobusem, občas pozoruji mladé lidi a někdy si říkám: „Také jsme byli tací? Kde se v nich bere takový hněv a laxnost? Mají vůbec nějaké své zájmy, nebo je baví jen se potulovat a dělat výtržnosti?“ Domnívám se, že volný čas současných dětí není vůbec pro ně důležitý, aspoň z hlediska jejich potřeb, či vyplnění času. Myslím si, že k němu děti přistupují jako ke svému volnému dni, kdy si mohou dělat, co chtějí, jelikož rodiče na ně nemají čas, nebo se o ně prostě nezajímají. A pojem „co chtějí“ chápou opravdu doslovně. Počínaje nevinnou hrou s drogou, konče kriminalitou. Rodiče jsou hodně zaneprázdnění, chodí z práce domů pozdě a vlastně se ani nezajímají, co mělo jejich dítě na práci. Někdy v té rychlosti ani nestačí překontrolovat, zda si dítě udělalo úkoly, nebo zda se připravovalo na druhý den do školy. Samozřejmě to není všude stejné. Z velké části závisí na rodičích, jak moc se svému dítěti věnují a také na finanční stránce konkrétní rodiny. Jelikož vyplnit volný čas kroužky, může být velice finančně náročné. Přesto si myslím, že volný čas dětí se dá určitě rozumně rozvrhnout a naplánovat. Mnozí z nás asi zapomněli, jaké jsme měli dětství a jak jsme byli šťastní, když si s námi rodiče hráli.

Pokud se zamyslím nad současnou rodinou, je hlavně v jejích rukách, jak svému dítěti volný čas připraví. Jelikož většina lidí žije hekticky, někdy si ani nepovšimne, že jejich dítě najednou sedí celé dny u počítače a jeho prospěch ve škole se zhoršuje. Žijeme v době, kdy si můžeme pořídit takřka cokoli, ale čas, který strávíme se svými dětmi, je nade vše. Bohužel si to rodiče uvědomují čím dál tím méně. Je pravda, že děti jsou odrazem svých rodičů. Učí se od nich, mají jejich model chování, ovlivňují se navzájem, ale neumí si plánovat svůj režim. Pokud nejsou uspokojeny jejich základní dětské potřeby a touhy, může to mít i katastrofální důsledky. Rodiče náhle zjistí, že

jejich vlastní syn či dcera, která prosedí u počítače či televize hodiny a hodiny, je najednou agresivní, stýká se s podivnou partou výtržníků, s níž se může dopouštět šikany i krádeže. Dokonce ani závislost na alkoholu a vyzkoušení drog není výjimkou. A pak je pozdě se ptát, kde se stala chyba. Vždyť i samotné srovnání doby počítačů je alarmující. V minulosti počítače nebyly, děti si rády hrály venku s ostatními a tím prospívaly i svému zdraví. Dnes, v době počítačů už tomu tak není. Jsou ve styku s ostatními dětmi, ale pouze virtuálně. Povídají si s nimi na dnešním tak známém Facebooku, ani si neuvědomují, že nebyly venku a přijde jim to přirozené. Hlavně i v té době, kdy si jich na internetu může všimnout „zlá“ osoba a nastává moment, kdy se dítě může stát obětí násilného činu. Nad tímto bychom se měli zamyslet a z výše uvedených důvodů se starat, co naše dítě ve svém volném čase dělá.

V odborné literatuře je toto téma hodně diskutované jak z hlediska pedagogů, psychologů, sociologů, tak z pohledu rodičů i učitelů. Chtěla bych základní myšlenku rozebrat tak aby, ten kdo si mou práci přečte, mohl říci, že z ní může čerpat dále a hlavně, že ho zaujala a pomohla vytvořit krok vpřed. Pokud bychom se nezabývali tím, co děti ve svém volném čase dělají, mohlo by to mít i negativní důsledky, které jsem již zmínila výše. Vždyť volný čas je od toho, abychom načerpali sílu a uvolnili se od každodenních povinností. Tak proč to svým dětem neumožnit.

Má práce je zaměřena na rozdíly i příklady volného času mezi žáky na ZŠ a SŠ ve věku 13 až 17 let. Zároveň náhled na volný čas dětí pohledem dvou skupin respondentů rodičů, kde alespoň jeden z nich je povoláním pedagog a rodičů, jejichž profesní zaměření není pedagogického směru. V praktické části jsou zhodnoceny a propracovány výsledky z rozdaných dotazníků, které jsou orientovány jak na děti, na učitele, tak i na rodiče.

V teoretické části je zároveň propracováno rodinné prostředí. Jelikož mne téma vlivu rodinného prostředí na děti velice zajímá a určitě bude i přínosným pro mou volbu stát se učitelkou, ale zároveň i pomocí v roli rodiče. Snažila jsem se, aby má práce byla natolik detailně propracována, že by mohla být přínosem pro rodiče i děti samotné.

Hlavním účelem bakalářské práce je zamyšlení se nad celkovým trávením volného času dětí, podpory ze strany rodičů, nad vlivy sociálního prostředí a jeho

možných nástrah. Závěrem se pokouším objektivně porovnat problematiku volného času současných dětí a jejich vlastní náhled. Budu ráda, pokud popsání a zjištěné informace poslouží alespoň k zamyšlení a budou přínosem nejen pro děti samotné, ale hlavně i pro rodiče a každého, kdo si mou práci přečte.

2 RODINA A JEJÍ VLIV NA VOLNÝ ČAS DĚTÍ

2.1 Pojem rodina

Řekne-li se slovo rodina, každý si hned představí tu svou, ve které žije, kterou miluje, v níž prožívá své první touhy, pocity, lásky, kde má podporu a vždy možnost se o kohokoli opřít. Ale hlavně, že je to vždy rodina, která je jen jeho a ví, že v ní nikdy neprožije zklamání.

Ale dá se toto říci o každé rodině?

Veškeré naše zlozvyky, návyky, schopnosti, postoje, vztahy k sobě i k ostatním si osvojujeme ve své rodině. To je společné i pro možnosti, jak naložíme se svým volným časem, jak prožíváme každou svou činnost.

Rodina je základ státu a tvoří jí nejen její příslušníci (otec, matka, naši sourozenci), ale hlavně její soudržnost a její veškeré vlastnosti. Jakou kdo zaujímá roli, jak vychovává, jak k sobě přistupuje a jaké má možnosti a styly výchovy. Vše se zde odehrává a celkově na dítě silně působí. Pokud by zde nastal nějaký výchovný konflikt, jen těžko se v budoucnu napravují jeho následky. Rodina je nepostradatelná, je pro nás důležitá jak v dětství, tak v pubertě, dospívání i po celý náš další život a je hlavním základem pro naši socializaci. Stále potřebujeme mít pocit, že nás má někdo rád, máme vždy někoho, na koho se můžeme obrátit, ke komu se vždy vracíme s láskou, důvěrou a u koho nalezneme vždy pochopení (Hofbauer, 2004, s. 56 - 57).

Dle Hofbauera je rodina tzv. *primární skupinou*, která je pro většinu dětí a mládeže současně i prvotním prostředím jak výchovy, tak i volnočasového života. Rodina se zásadně podílí na celkovém formulování dětské osobnosti, na začlenění do společnosti, udává vzor dle svého chování, rozvíjí mezilidské vztahy a vytváří i hmotné podmínky jejich života (Hofbauer, 2004, s. 56 - 57).

Význam rodiny dále podtrhuje Procházka, který se opírá o myšlenky F. Kafky, kde je pojem rodina chápána jako velice křehká a velmi významná instituce. Kdy rodina má pro dítě nesmírný význam, plní veškeré funkce, role, a proto je vnímána jako významné a jedinečné prostředí pro celkový vývoj dítěte (Procházka, 2012, s. 101).

Velice vystihující je citát F. Kafky, který je uveden ve zmiňované publikaci a který zní: „*Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě, a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejzazší meta, již může člověk dosáhnout*“ (Procházka, 2012, s. 101).

2.2 Pojem rodinné prostředí

Rodinné prostředí určitě každý z nás chápe jakou souhrn všeho, co může daný pojem obsahovat. Ať už se jedná o citové chápání, tak určitě i chápání materiální. Rodinné prostředí by mělo na jedince působit harmonicky a na cestě životem provázet tak, aby byl jedinec schopný pohybovat se jak ve vlastním zázemí, tak v utváření své vlastní rodiny a být socializovaný.

Procházka ve své publikaci uvádí, že rodinné prostředí bývá spojováno s jakýmsi prostorem. Ať už se jedná o náš dům, nebo byt, kde jsme založili svou rodinu a vychováváme děti. Je to ale zároveň prostředí, kde dochází k utváření celku rodiny, jelikož se zde rodina udržuje, rozšiřuje a v průběhu času se i mění. Zároveň toto rodinné prostředí tvoří rodiče, jejich děti a mohou zde být i prarodiče. Jaké citové vazby a role rodina zaujímá, má celkový vliv na rodinné prostředí, a proto i zde jako u pojmu rodiny hovoříme, že toto prostředí zaujímá velmi důležitou primární socializaci. Jelikož rodina a zároveň rodinné prostředí uvádí dítě do kulturního prostředí, kde vyrůstá a kde se pohybuje, chová a reaguje a kde se zároveň formuje mravní profil dítěte (Procházka, 2012, s. 101 - 102).

2.3 Historie rodiny

Již v počátcích lidstva je z archeologických nálezů patrné, že lidé měli své komunity. Společně žili, lovili, bojovali, plodili děti. Již zde existovali určité role. Kdo loví, kdo bojuje apod. (Matoušek, 2003, s. 23).

V již zmíněné publikaci Matoušek uvádí, že koncem 18. století si lidé hodně uvědomovali sílu rodiny a tak usilovali o to, aby panovník toto společenství podporoval.

Kladl se důraz na výchovu dětí v rodině a neposílal je do učení do cizích rodin. Rodina měla být více spolu. Do konce 18. století se rodina označovala jako velká, neboli *vícegenerační* (rodiče, prarodiče, praprarodiče i rodiny sourozenců). Bylo zvykem, či dalo by se říci pravidlem, že spolu žilo více generací. Bylo to dáno i hlavně tím, že rodina vlastnila hospodářství, měla řemeslnické živnosti, kde se celá rodina podílela na obživě a drželi pospolu. Pokud se dívka chtěla provdat, musela mít i velké věno. Proto se kladl důraz na majetek. Základem veliké rodiny byl manželský svazek, který byl považován daleko větší měrou, než je tomu v současnosti. Mnohdy byl i svazek dojednán s cílem rozmnožení majetku. Mladí lidé byli vázání poslušností, přáním svého rodu a autoritě rodičů. Výsadní postavení měl prvorozený syn. Vylučovala se možnost rozvodu (Matoušek, 2003, s. 32 - 34).

Na konci 19. století se opouští od modelu s mnoha dětmi a dává se do popředí mít pouze 2 děti za účelem zajistit větší blaho jedince. Rodina svým dětem chce předat hlavně vzdělání a ne majetek, jak tomu bylo ještě v 18. století. Rodinné prostředí již není tak podřízené církvi. Velká rodina byla tedy samozřejmostí až do průmyslové revoluce na přelomu 19. a 20. století, kdy celková průmyslová velkovýroba ohrozila rodinné hospodářství a jejich řemeslnické živnosti. Kdy rodiny měly vždy vlastní zemědělství a celá rodina se podílela na jeho zvelebování. Tento rozmach mělo i za následek rozpad rodových celků a odchod do měst, nacházení si partnerů mimo daná pravidla rodiny – což přineslo více nezávislosti a určitý druh svobody. Děti již nebyly vázány rodinnou tradicí a nebály se odejít od rodiny a plánovat svůj život dle svého uvážení. Rozvoj průmyslu zasahovalo do rodin čím dál tím více. Ženy chtěly pracovat jako muži a ne jen se věnovat tolik dětem. I když byly ženy za stejnou práci, kterou dělali muži, méně ohodnoceny. Byla zde i dostupnost interrupcí a jakési plánování rodičovství šlo do pozadí. Stávalo se, že děti byly vychovávány i v neúplných rodinách, nebo rodiči, kteří nebyli spolu sezdáni (Matoušek, 2003, s. 34 - 35).

2.4 Současná rodina a její charakteristika

Tak jak rodina vypadá v současnosti, můžeme říci, že takto vypadá relativně dlouho. Její počátky ovlivnil již zmíněný nástup průmyslové revoluce. Ženy se angažují

jak do práce, která dříve připadala jen mužům, tak i do politiky. Již nejsou v domácnosti, ale pracují a podílí se na chod a uživení rodiny.

Ve své publikaci se Matoušek zmiňuje o tom, že současná rodina je vlastně rodinou zaměstnané ženy, hlavně z ekonomického hlediska. Málokdo si dnes může dovolit, aby žena zůstala doma, jelikož z jednoho platu se nedá vyžít, zajistit chod domácnosti a hlavně zajistit výchovu svých dětí a podporovat je v jejich volném čase. Žena je tedy přetížena tím, že pracuje a ještě má povinnosti doma jako je péče o dítě i o manžela, chod domácnosti. Žena vyžaduje po manželovi podporu, muž je hodně zaneprázdňen ve své práci a po manželce vyžaduje pochopení. Setkáváme se s nepochopením a dochází často k rozvodům (Matoušek, 2003, s. 41).

Ve výše zmíněné publikaci Matoušek popisuje několik situací, které označuje jako **nový problém**, kdy může nastat rodinná krize:

- Rodina, kde muž podniká v takové míře, že se doma takřka nevyskytuje, nebo jen minimálně. Rodinu to tíží a frustruje. Svou nepřítomnost vynahrazuje penězi. Nebo naopak jim peníze nedává a dále investuje do podnikání. Vyústěním může být rozvod, nebo odloučení rodičů natolik, že si muž najde milenku.
- Rodina, kde žena dosáhne lepší práce a tím i většího příjmu než muž. Muž tím pádem trpí, jelikož se cítí podřízen a není již chápán jako živitel rodiny.
- Rodina, kde oba rodiče podnikají a nemají tedy na nic jiného čas, natož na své děti. Řeší, kdo a jak, v jaké míře se bude věnovat dětem. Východiskem je například hlídání prarodiči, nebo najmutí chůvy.

U všech těchto rodin vznikají různé frustrace, strádání, citové deprivace. Dle Matouška je výchova v našich rodinách hodně zatížena tím, že rodiče vyvíjí vysoký tlak na školní výkony jejich dětí, na hmotné stimulační a používání trestů (Matoušek, 2003, s. 42).

Současnou rodinu můžeme také označit několika rysy, které jsou jí vlastní. Helus popisuje rodinu, která má 5 znaků. Kdy první tři se navzájem prolínají. Jedná se

o rodinu - jádrovou, manželskou, dvougenerační, intimně vztahovou a privátní individualizace (Helus, 2007, s. 137 - 139).

- **Rodina jádrová** - Jde o partnery, kteří jsou sezdáni ať oficiálně, nebo neoficiálně a tvoří ono dané jádro rodiny.
- **Rodina manželská** - Je dána otcem a matkou svých dětí, kteří o ně pečují, či mohou mít děti osvojené i z dřívějších manželství.
- **Rodina dvougenerační** - Skládá se z otce, matky a generace dětí.
- **Rodina intimně vztahová** - Neboli citová blízkost, kde velkou roli hraje, láska, city a vzájemné vcítění a poskytování si sobě navzájem citové opory.
- **Rodina privátní individualizace** - Zde se vyskytují znaky vývoje osobnosti jedince, kdy si umí poradit sám se sebou, rozhoduje se, nese odpovědnost sám za sebe. Zahrnuje to ale i určitá úskalí, které se mohou projevit třeba bezohledností, zahleděností apod. Proto je zde tzv. *společenská kontrola* ve formulaci zákonů povinné péče o děti, kde se formuluje péče o jejich zdraví a vzdělání.

2.5 Etnicky odlišná rodina

Současná doba je demokratická, a tak by mělo být samozřejmé vytvářet podmínky na soužití rodin různých etnik, kultur i komunit. Hlavně se jedná o vytvoření vhodných podmínek pro rozvoj každého jedince a jeho identity a zároveň jeho socializaci. V současné době se jedná hlavně o problém Romů, kde je těžké k nim proniknout. Hlavně v jejich přístupu ke vzdělanosti, které nepřikládají takovou váhu a neuvědomují si, že vzdělanost je přístupem k úspěšnému včlenění do naší společnosti a hlavně v budoucnosti na jejich pracovní začlenění (Němec a kol., 2002, s. 99).

Etnicky odlišné rodiny označujeme rodiny, které se odlišují ve svých základech. Matoušek popisuje 2 takovéto rodiny (Matoušek, 2003, s. 141 - 146):

Romská rodina

Jedná se o rodinu, která je svým chováním a postavením odlišná. Žena je převážně v domácnosti a muž zpravidla dělá podřadnou práci (uklizení chodníků, výkopy silnic), nebo jsou oba nezaměstnaní. Může to vézt k častým krádežím, do kterých přivádějí i své děti a ty mnohdy nemají čas na školu. Romští rodiče si více přejí syny než dcery. Žena je vnímána jako matka, která rodí děti a to je podpořeno i tím, že má děti ihned, jakmile je to biologicky možné. Proto není výjimkou, že romské dívky mají děti již ve svých 13 letech, což je v rozporu s naší legislativou. Antikoncepce je pro ně nepřijatelná. Po svatbě má muž větší volnost a jeho nepřítomnost v rodině se toleruje, tak jako i jeho případná nevěra. Na druhé straně je ale nevěra ženy chápána jako závažné provinění.

V těchto rodinách spolu žije několik generací rodin. Vychovávají dítě společně a chápou svou rodinu jako prioritu a velkou hodnotu, což ale nelze chápat tak, že je tato rodina stabilní a funkční. Často zde dochází k pocitům bezvýchodnosti, k trestným činům, ocitají se na pokraji společnosti, vykazují větší nemocnost, horší přístup ke vzdělání a odmítání společností či diskriminací jak v práci, tak v osobním životě, což má dopad na celkovou výchovu jejich dětí.

Jako klíč k této romské problematice vidí Matoušek v tom, že nejsou dostatečné vzdělávací programy. Aby byly účinné, musí se do nich děti dostat co nejdříve. A je třeba motivovat jak dítě, tak i matku (Matoušek, 2003, s. 141 - 146).

Němec uvádí středisko v Brně - DROM¹, které pořádá různé programy a společenské akce zaměřené na Romy. *Jejich volnočasové aktivity probíhají ve 3 základních formách* (Němec a kol., 2002, s. 104 - 106):

- 1. Nízkoprahová klubovna pro děti s nevyhraněnými zájmy** – Reaguje na potřeby dětí, kde si hrají, malují, učí apod. Snaží se rozvíjet jejich zájmy.

---

¹ **DROM** – Je romské středisko, které vzniklo v roce 1989 z iniciativy ÚMČ Brno - sever, a které reaguje na problém Romů hlavně v oblasti výchovy, volného času a vzdělání. Dále nabízí poradenskou činnost tak i pomoc při uplatnění v práci a nabídku volnočasových aktivit (Němec a kol., 2002, s. 104).

2. Zájmové kroužky – Činnost zde je pravidelná, probíhá dle rozvrhu a výsledky dětí jsou někdy i prezentovány na soutěžích. Jde například o kroužky:

- fotbalový a basketbalový kroužek,
- zvláštní divadlo,
- ekologicko – turistický kroužek,
- karate,
- sportovní kroužek.

3. Individuální akce – Cíl je zaměřen i na rodiče romských dětí a jejich začlenění. To je zajištěno pořádáním akcí, jako je např. Mikulášská besídka, Dětský den, karneval, pěvecké soutěže.

Rodina uprchlíků

Tato rodina k nám převážně přichází z východoevropských zemí. Uprchnout sem je dohnala buď bída, hlad, politické poměry, nebo válka. Naše společnost má s uprchlými rodinami malou zkušenost. Je to dáno tím, že v minulosti jsme byli zemí, odkud se utíkalo a v současnosti se to obrací. Uprchlíci mají u nás větší úmrtnost, mají jazykovou bariéru, jejich psychika je narušena. Děti často nejsou očkovány.

Tyto rodiny procházejí náročným začleňováním. Nejdříve procházejí záchytným střediskem, kde jsou v karanténě, dostanou lůžko, stravu i malé kapesné. Rodiny zde žijí spolu. Zažívají ale rozpory uvnitř tábora, jelikož se setkávají s různými lidmi, kteří mají různé náboženství apod. Zažívají zdlouhavé vyjednávání s úřady.

Přechod z táborového režimu je pro ně velmi náročný jak jazykovou bariérou, tak v komunikaci se společností. Většinou se tento přechod neobejde bez asistence.

Je na místě s takovouto rodinou zacházet jako s velmi silnou, jelikož už to, že dokázali od tak silných problémů odejít ze své vlasti a začlenit se do naší civilizace, muselo být velmi silné odhodlání. Proto bychom je neměli považovat za slabé. Bylo by

dobré, kdyby jim podporu u nás poskytovali lidé, kteří dobře znají kulturu země, odkud uprchlíci pocházejí (Matoušek, 2003, s. 144 - 146).

2.6 Náhled na rodičovství

Abychom lépe pochopili výchovu k volnému času dětí a výchovu obecně, popíšeme si problematiku rodičovství. Rozhodnutí proč být či nebýt rodič? V minulosti byla manželství uzavírána často pod vlivem rodičů, jak jsme se již zmiňovali výše. Šlo hlavně i o získání potomstva a majetku. V současnosti je tomu jinak. Rodiče v současné době již nedávají váhu tomu být sezdaní a roli rodiče ponechávají na pozdější dobu, nebo o roli rodič vůbec neuvažují. Helus uvádí *několik důvodů, které hovoří v neprospěch dítěte* (Helus, 2007, s. 144 - 145):

- **Zásah do kariéry**

Současní mladí lidé kladou důraz na své vzdělání za účelem profesního růstu. Mít dobrý příjem a získat dobré pracovní místo, či být povýšen je pro ně velkou výzvou. Pokud by měli děti, nemohli by si tyto své představy splnit. Dítě by je brzdilo, nebo by se svého pracovního snu museli nadobro vzdát.

- **Zásah do způsobu života**

Mladí lidé mají svoji osobní volnost a jsou zvyklí na své jakési rituály života a dítě by jim jejich volnost narušilo na hodně dlouhou dobu.

- **Zásah do osobní ekonomiky**

Ekonomika našeho státu moc mladé lidi nepodporuje a to má důsledek i v poklesu porodnosti. Dítě naruší finanční stránku tak, že si buď dítě nepořídí, nebo eliminují dítě na 1 v rodině.

- **Vyrovnanost**

Většinou si tuto otázku kladou ženy. Sledují svého partnera a obávají se, zda tuto novou roli zvládnou a zůstane-li s nimi i nadále.

- **Jaké vlastně bude dítě**

Kolem nás je spousta případů, kdy se dítě narodí nemocné, zdravotně postižené. Můžeme si klást otázku, zda bude dítě takové, jaké si přejeme. Všude vidíme děti, které šikanojí, jsou zlé a agresivní. Mladí lidé se výše zmíněných nástrah bojí, a proto i toto kritérium je pro ně zátěží v rozhodnutí zda mít či nemít vlastní dítě.

- **Pochybnost, zda do současného světa přivést dítě**

Současný svět je plný nesnází, teroristických útoků, ekologických problémů, což mladí rodiče chápou jako hrozbu pro jejich nenarozené děti. Hrozící drogy, kriminalita, násilí, vybízí mladé rodiče k úvahám, zda do tohoto prostředí dítě uvést.

2.7 Funkce rodiny

Funkčností rodiny rozumíme funkce, které by rodina měla plnit vůči svému dítěti. Jelikož se v životě setkáváme s problémy, které má aspoň dočasně každá rodina, ovšem máme i rodiny, které mají problémy natolik veliké, že se z nich nedokážou sami vymanit. To může mít i neblahý vliv na jejich děti a výchovu. Proto Helus *popisuje rodinu z hlediska její funkčnosti* (Helus, 2007, s. 152 - 153):

Rodiny stabilizovaně funkční – O této rodině mluvíme takto vždy, pokud zajišťuje kvalitní podmínky pro vývoj dětí. Rodina uspokojuje základní potřeby jako je jídlo, pití, pohodlí, psychické potřeby, lásku a pravidelný rytmus života. Poskytuje dítěti prostor pro jeho seberealizaci, seznamuje ho s chodem domácnosti, socializuje ho. Rodiče jsou mu sami dobrým vzorem, ale zároveň je důležitý i vzor babičky, dědečka. Rodina je pro dítě jakýmsi útočištěm ve dnech bezradnosti, pro vyslechnutí, radu, pomoc.

Funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy – Jedná se o problémy, které si rodina dokáže sama vyřešit. Mnohdy tyto situace i rodinu posilují a upevňují. Jedná se například o problémy: osobní selhání, nápor událostí, finanční

záležitost, špatné bytové poměry. Není to natolik traumatizující, jelikož rodina je vždy u nich na prvním místě a vše vyřeší.

Rodiny problémové – Zde se již jedná o problémy takového rázu, že rodina je nevládá řešit, neplní svou funkci. Rodiče hledají pomoc, která je ale účinná jen dočasně. Většinou tato situace vyústí v rozchod rodičů, v jejich hledání jak se vypořádat citově i materiálně a zároveň aby tím, děti trpěly co nejméně.

Rodiny dysfunkční – Zde jsou již děti v ohrožení. Jelikož problém rodiny je natolik vážný a funkce je natolik narušena, že je zde nutnost zásahu institucí. Rodina nedokáže sama fungovat. Jedná se například o rodiny, kde se projevuje alkoholismus, podprůměrný příjem, psychické poruchy. Následuje rozchod rodičů, který má traumatizující dopad na dítě.

Rodiny afunkční – Podle Matějčka Helus uvádí, že jde o rodinu, která vůbec neplní svou funkci vůči svému dítěti. Dítě svým chováním ohrožuje. Jde například o různé patologické jevy, kde zájem o dítě je nenávistný. Zpravidla je nutné zasáhnout rozhodnutím soudu, kdy rodiče zbaví jejich práv a umístí dítě do dětského domova. U nás je těchto rodin evidováno méně než 1%.

2.8 Problémově zatížené rodiny

Helus popisuje rozdělení rodin, u kterých dochází k častějším problémům. Je na pedagogovi, aby byl natolik citlivý a dokázal rozpoznat na dítěti jakoukoli změnu a dokázat mu pomoci. Pedagog může v takovýchto situacích poskytnout i správnou pomoc (Helus, 2007, s. 153 - 161).

Helus ve výše zmíněné publikaci uvádí následující typy rodin:

Nezralá rodina - Jde o rodinu, která má děti v příliš mladém věku. Stanou se sice rodiči, ale zároveň nejsou úplně dospělými lidmi. Často i oni sami potřebují pomoc svých rodičů, neznají ještě úplně svůj svět a ani oni sami se úplně nedokážou orientovat v životě, natož aby připravili a socializovali své dítě. Mladí rodiče snadno propadají afektům², špatně zajišťují svou rodinu z pohledu financí. To vše na dítě působí negativně a hlavně na začátku jejich života může mít jejich počínání negativní následky. Jsou ale i případy, že mladí rodiče dokáží svou nezralost překonat a poučí se ze svých chyb.

Učitel může v takovéto situaci pomoci s jeho pochopením a radou, co jejich dítě potřebuje a naopak v čem strádá a jak to napravit.

Přetížená rodina - Jedná se o rodinu, která poskytuje svému dítěti všechnu péči, miluje ho, ale co se týká uspokojování potřeb, tak zde rodina selhává. Důvodem je vytíženost buď jednoho z rodičů, nebo obou rodičů. Přetíženost rodičů může být dána starostmi při nemoci v rodině, konflikty přímo v rodině či zaměstnání, narozením dalšího dítěte, ekonomickými problémy.

Učitel by měl být s takovou rodinou v kontaktu a bránit přetěžování dítěte.

Ambiciózní rodina - Na první pohled jsou v rodině dobré podmínky, ale rodiče na úkor svých dětí dávají do popředí svou realizaci a vzestup. Dominantou u nich je jejich kariéra v zaměstnání, či sportu, nadprůměrné výdělnky a s tím spojen i materiální přísun. Děti bývají neuspokojeny z hlediska citů, lásky, i když jim vlastně rodiče kupují vše na, co si pomyslí. Bohužel to ale není pro ně důležité.

Učitel nachází s rodiči obtížnou řeč, ale měl by být trpělivý a snažit se společnou řeč najít, případně vytvářet dohody.

---

² **Afekt** – Jedná se o citový vztah, pro který je typický bouřlivý průběh, který má krátké trvání, ale zároveň ve velké intenzitě. Jedná se například o zrychlený dech doprovázen výbuchem radosti, nadšení, hněvu či vzteku s blednutím, nebo zčervenáním tváře (Průcha, a kol., 2001, s. 12).

Perfekcionalistická rodina - Hlavním ukazatelem je to, že rodiče vystavují své dítě nátlaku, aby vždy podávalo vysoké výkony, mělo perfektní výsledky a vždy vynikalo nad ostatními. Nekoukají při tom na to, zda dítě na to má předpoklady a jsou-li jejich zájmy společné. Dítě je stále v permanentní zátěži, je vyčerpané a úzkostlivé. Vyhrcojuje se to disharmonií ve vztazích s rodiči.

Učitel spolu s rodiči hledá způsob jak z této situace ven, většinou již za pomoci pedagogicko – psychologické poradny.

Autoritářská rodina - Zde rodiče stále dítěti něco nakazují, přikazují, zakazují. Neberou v potaz jeho potřeby, názory, zájmy. Dochází tak k frustraci³. Tato situace může vést až k nezájmu o cokoli, v záchvaty vzteku, v nenávisti. Pro tuto rodinu bývají typické tresty ať už *psychické* – ponižování, zesměšňování, tak i *fyzické* – bití, což vede k tomu, že dítě má strach, pocit nenávisti, zoufalství, lítosti, a pocit opuštěnosti. Může to mít i za následek, že takto týrané dítě se stejným autoritářským způsobem chová ke svému sourozenci.

Učitel takové dítě rozpozná tak, že je zakřiknuté, vylekané, agresivní.

Rozmazlující rodina - Rodiče dávají svému dítěti vše, co mu na očích vidí. Vyhoví mu ve všem, o co si samo požádá. Brání své dítě, kde je mu křivděno, soucítí s ním a koukají na ostatní jako na zlé, vše mu usnadňují. Dítě je tak ovládá a diktuje jim.

Učitel by měl trpělivě vysvětlovat jak dále postupovat v nápravě.

Rodina nadměrně liberální a improvizující - Rodiče dávají dítěti volný styl. Věří, že dítě je osobnost sama a důvěřují mu tak, že si myslí, že dítě si samo zvolí to, co je pro

---

³ **Frustrace** – Jedná se o psychický stav, který vzniká v situaci, kdy není jedinci umožněno dosáhnout jeho cíle, nebo nejsou uspokojeny jeho zájmy (Průcha, a kol., 2001, s. 66).

něj nejlepší. Dítě trpí přemírou volnosti, neváží si svých rodičů, chybí mu určitý styl a režim.

Učitel motivuje a posiluje rodinu jasně formulovanou dohodou.

Odkládající rodina - Jde o rodinu, kde své děti často odkládají na hlídání až už svým rodičům, starším sourozencům, babičkám, tetičkám. Ztěžují tak pochopení dítěte, kde je jeho domov. Tím vzniká nebezpečí tzv. deprivace syndromu⁴, kdy dítě citově strádá a myslí si, že nikam nepatří, jelikož ho nikdo nemá rád.

Učitel jemně naznačí rodičům, o čem jde a snaží se je korigovat.

Disociovaná rodina - Dochází zde k narušení vnitřních a vnějších vztahů rodiny. Při čemž vnějšími vztahy rozumíme izolovanost od ostatních rodin, přáteli, sociálními skupinami apod. Rodina je uzavřena do sebe, jelikož mohla mít dříve špatnou zkušenost a nikomu nevěří.

Vnitřními vztahy rozumíme vztahy v rodině. Přístup je spíše formální. V takové rodině je neklid, napětí, alkoholismus, nevěra jednoho z rodičů.

Učitel se zde opírá o pomoc pedagogicko – psychologické poradny.

Učitel by měl být vždy vnímavý a citlivý, aby včas rozpoznal o jakou příčinu neklidu, či zhoršení žáka se jedná. Agresivita nebo naopak zakřiknutost může v sobě skrývat nejedno úskalí, které mnohdy stačí odhalit a pomoci tak k nápravě (Helus, 2007, s. 156 - 161).

---

⁴ **Deprivace syndrom** je označení pro citové strádání. Zde nedochází k uspokojování citových potřeb jedince a tato situace může mít negativní vliv na celkový vývoj osobnosti. Zejména na chování a v jeho socializačním začlenění v životě (Helus, 2007, s. 153 - 161).

2.9 Výchovné styly v rodině

V již zmíněné publikaci Helus uvádí popis výchovných stylů rodiny dle Baumrindové (1989, 1991), která rozlišila 3 typy *rodičovských výchovných stylů* (Helus, 2007, s. 169):

- **Autoritářský styl** – Rodiče s dítětem velmi málo komunikují a vychovávají jej direktivně s pomocí trestů až fyzických trestů. Dávají důraz na poslušnost dítěte.
- **Povolující styl** – Rodiče dávají dítěti maximální volnost a tresty nejsou tak výrazné. Věří, že dítě nakonec samo uzná, co je pro něj nejlepší.
- **Styl opřený o autoritu** – Rodiče jasně stanovují zásady toho, co je správné a co ne. Rodiče hodně komunikují a dbají i na to, aby jim dítě dobře rozumělo. Zároveň jsou tak vzorem i autoritou a děti je následují.

Baumrindová též prokázala, že děti (*děti předškolní až po žáky středních škol*), které vyrůstají v autoritářské rodině, dosahují lepších výsledků ve vývoji osobnosti, rozumu i ve škole než děti u ostatních dvou typů výchovy (Helus, 2007, s. 169).

3 Dítě

3.1 Přijetí dítěte a jeho hodnota pro rodinu

Současná doba dává mladým lidem možnost naplánovat si rodičovství tak, jak sami uznají za vhodné. Je to dáno hlavně dostupností antikoncepce. Každá žena se může svobodně rozhodnout, kdy je ten pravý čas dítě počít.

Zajímavý je výzkum (Dytrych, Matějček, Schüller, 1975), který uvádí ve své publikaci Matějček, kdy odpovídali matky dětí na otázku: „*Jaký je podle Vašeho názoru důvod, proč lidé chtějí mít děti?*“ Výsledek dopadl následovně:

- Náplň života – 34%.
- Uspokojení citových potřeb – 22%.
- Náplň a pouto manželství – 19%.
- Zábava a radost s dítětem – 25%.

Výzkum dokázal, že dítě se stává pro své rodiče hlavně citovou hodnotou a zajímají se o jeho blaho a štěstí (Matějček, 1992, s. 41).

3.2 Identita dítěte a rodičů

Pojem identita je v psychologii nový pojem. Jde hlavně o odpověď na otázku: „Kdo jsem?“, neboli „Co já sám pro sebe a pro druhé lidi znamenám“? Identita⁵ je hodně důležitá pro každého z nás a hlavně bychom jí měli v dítěti utvářet. Jak popisuje Matějček, je hlavním důležitým vývojem pro identitu dítěte střední školní věk, ještě před pubertou. Kdy chlapci přijímají identitu mužskou a dívky ženskou. Tato identita se

---

⁵ **Identita** – Jedná se o způsob, jak jedinec vnímá sám sebe. Jde o tzv. *totožnost*. Identita se vyvíjí a prochází i krizemi, kdy nejvýznamnější dobou je adolescence (Průcha, a kol., 2001, s. 81).

dále rozvíjí v době adolescence, kdy přichází do popředí zamilovanost a sexuální přitažlivost (Matějček, 1992, s. 46 - 47).

3.3 Nechtěné dítě

Zde se také můžeme setkat s identitou. A to s identitou, kdy mladí manželé odmítnou svou rodičovskou identitu tím, že své dítě nechtějí. Dítě se tak dostává do subdeprivačního⁶ prostředí.

Proto je hodně důležité, aby matka přišla do přímého kontaktu s dítětem co nejdříve. Helus ve své publikaci popisuje příklad od Klausové a Kennela (1976), kdy zkoumali kontakt dítěte s matkou ihned po porodu. Kdy byl novorozenec položen matce na tělo ihned po porodu a i nadále byli v nemocnici spolu. Matka se zcela soustředila na dítě, komunikovala s ním a i dítě vykazovalo určitý kontakt. Na druhé straně zkoumali případ, kdy dítě oddělily od matky ihned po porodu a omezili tak čas, který mohli trávit spolu. Tímto se nemohlo, rozvinout jakési naladění (*dyadický vztah*), které je pro dítě velice důležité. Prokázalo se, že toto tzv. navození dyadického vztahu, má kladný podnět pro vývoj vnímavosti matky pro potřeby dítěte, který může navodit i na otce a další členy rodiny. Tím kladně působí na psychiku dítěte a je významným činitelem pro atmosféru rodinného soužití (Helus, 2007, s. 20 - 21).

3.4 Činitelé vývoje dítěte

Na celkovou osobnost dítěte má vliv již průběh jeho ontogenetického⁷ vývoje. Působí na něj různí činitelé, jak dané životním stylem matky, tak i působením genetického předpokladu, které si dítě přináší již svým narozením. Vrozené

---

⁶ **Subdeprivace** – Je mírnější forma deprivace. Rozdíl mezi těmito pojmy je v tom, že subdeprivace je obtížněji identifikovatelná. Dítě je materiálně zabezpečené, ale strádá v citové oblasti, může mít ve škole horší prospěch, může být dráždivý, výbušný (Helus, 2007, s. 20 - 21).

⁷ **Ontogenetický vývoj** – Neboli ontogeneze. Takto označujeme proces tělesného a duševního vývoje jedince v průběhu jeho života (Průcha, a kol., 2001, s. 146).

předpoklady a vlohy mohou být zděděné po předcích, nebo je dítě získá v průběhu svého prenatálního vývoje. Největší vliv na jeho vývoj má ale sociální prostředí. Rodiče na jedince záměrně a cíleně působí a tímto působením probíhá na jedinci cílená výchova (Pávková, 1999, s. 35).

4 Volný čas

4.1 Pojem volný čas

Volný čas je v současné době, stále více diskutován a zkoumán. Jelikož ne každý dokáže správně se svým volným časem pracovat a děti v současné době nejsou výjimkou. Volný čas je chápán jako odpočinek. Někdo ho tráví prací, někdo tzv. nic neděláním, kdy leží na pohovce, spí, nebo sleduje televizi a někdo se věnuje svým koníčkům. Odpočinek zahrnuje i zábavu, rekreaci, zájmové kroužky, dobrovolné sebevzdělávání. Tak jak dospělí tráví svůj volný čas a jak zapojují do něho své děti má samozřejmě na ně veliký vliv. Rodiče jsou pro své děti vzorem, proto by se měli zajímat o to, co jejich děti ve svém volném čase dělají. V současné době je tento pojem chápán jako určitý problém. Děti svůj volný čas chápou jako prostor pro svou zábavu, kam nezahrnují jakékoli školní aktivity ani základní péči o svůj zevnějšek a dané povinnosti spojené s provozem rodiny. Jelikož ještě nemají dostatek zkušeností, je třeba, aby byly v tomto směru motivovány a nenásilně vedeny. Musíme v dětech vyvolat určitou motivaci a vyvolat v nich zájem. Činnosti, které ve volném čase provádíme, by neměly vadit, ale měly by nám navodit pocit uspokojení, uvolnění a měli bychom je dělat rádi (Pávková, 1999, s. 15).

Volný čas je doba, kdy jedinec nevykonává činnosti pod tlakem. *Hlavní funkce volného času jsou* (Hofbauer, 2004, s. 13):

- **Odpočinek** – Kdy dochází k regeneraci na získání pracovní síly.
- **Zábava** – Dochází k regeneraci duševních sil.
- **Rozvoj osobnosti** – Zde se jedná o spoluúčast jedince na vytváření kultury.

Člověk by ve svém volném čase měl být hlavně sám sebou. Jelikož patří sám sobě a tuto činnost i svobodně vykonává. Děti by měly být motivovány tak, aby si sami svobodně správně vybraly (Němec, 2002, s. 17).

V již zmíněné publikaci Němec popisuje volný čas doslovně takto: „*Volný čas je čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu*“ (Němec, 2002, s. 17).

4.2 Pohledy na volný čas

Hodně záleží, jak kdo se na pojem volný čas dívá. Například psychologové, ekonomové, filozofové, sociální lékaři nebo historici mají jiné posouzení. Záleží na tom, jak kdo je svým oborem ovlivněn (Vážanský, 1995, s. 22 - 23).

Tyto pohledy detailně propracovala ve své publikaci J. Pávková a popisuje *několik pohledů na volný čas* (Pávková, 1999, s. 17 - 20):

Ekonomický pohled - Zde záleží hlavně na tom, kolik je ochotna společnost do této aktivity věnovat svých finančních prostředků. A dle toho můžeme porovnat, jakou má společnost úroveň. Náklady, které sem vložíme, se nám v budoucnu vrátí.

Sociologický a sociálně-psychologický pohled - Víme, že to jak děti využívají svůj volný čas, je ovlivněno sociálním prostředím. Rodiče, kteří slouží pro své děti jako vzor, mohou své děti zcela ovlivnit jak pozitivně, tak i negativně. Hlavně tam, kde rodina neplní svou funkci a nezajímá se, jak jejich dítě tráví volný čas. Škola může do určité míry toto negativum kompenzovat kvalifikovaným pedagogickým vedením. Ale pokud se to ani zde nepodaří, hrozí riziko, že se dítě vrhá do nežádoucích sociálních skupin, kde může provozovat vandalismus spojený s agresivitou, používání drog, alkoholu, kouření. Negativní vliv mohou mít i veřejně vzdělávací prostředky - televize a internet.

Politický pohled - Záleží, do jaké míry stát zasahuje svými orgány do volného času obyvatelstva. Hlavně jaká bude školská politika. Stát by neměl negativně narušovat

základní specifika volného času. Nabídka na volný čas by měla být v každé obci i městě s ohledem na jejich možnosti, jako je prostor a personál.

Zdravotně-hygienický pohled - Tento pohled se dívá na podporu tělesného a zároveň duševního vývoje člověka, jelikož pokud je volný čas správně využit, má to pozitivní vliv na zdravotní stav jedince. Režim dne má na náš výkon veliký vliv. Tím pádem je velice důležitá jak naše hygiena prostředí a duševní, tak i sociální vztahy.

Pedagogicko-psychologický pohled - Tento pohled by měl uspokojovat potřeby a podporovat seberealizaci a aktivitu dětí, jejich socializaci s kladnou citovou odezvou a zajistit pocit bezpečí. Pokud je zajištěna dobrovolná volba spolu s vhodným pedagogickým přístupem, můžeme říci, že poskytujeme příležitost pro celkový rozvoj osobnosti dítěte a jeho duševních, tělesných a sociálních vztahů.

Vždy je důležité, aby volný čas byl pro každého z nás znakem uspokojení, odpočinku a hlavně nabrání sil na pracovní či školní aktivitu. Cíleně toto popsal ve své publikaci Vážanský prostřednictvím W. Opaschowského (1987). Podrobněji vyčlenil potřeby volného času díky svému výzkumu. Jedná se celkem o osm potřeb, které označil jako pojem – „*cílové funkce volného času*“ (M. Vážanský, 1995, s. 36 - 38):

- **Potřeba rekreace** – Psychické uvolnění a zbavení se zátěže z pracovního dne.
- **Potřeba kompenzace** – Rozptýlení a potěšení se, nicnedělání, vyrovnání se.
- **Potřeba edukace** – Další úsilí o vzdělání a poznávání nového.
- **Potřeba kontemplace** – Nalezení identity, rozjímání, autoreflexe⁸.
- **Potřeba komunikace** – Lásky, něžnosti, potřeba sdělit a udržovat kontakt.

---

⁸ **Autoreflexe** – Jde o uvědomování si sebe sama, vcítění se do sebe (Vážanský, 1995, s. 37).

- **Potřeba integrace** – Tvoření skupin, hry a činnosti s ostatními vrstevníky, vztahy v rodině, hledání určité stability emocí a pocit bezpečí.
- **Potřeba participace** – Potřeba účastnit se a zapojit se do naplnění cílů, spoluodpovědnost a angažovanost.
- **Potřeba enkulturace** – Potřeba účasti a celkového rozvoje na kulturním životě, prosazení myšlenek a řešení problémů, fantazie, nápady, iniciativa, estetické vnímání.

4.3 Vývoj volného času

V první polovině 12. století volného času nebylo mnoho. Jelikož měla každá rodina své hospodářství, pracovalo se hlavně na polích a lidé zejména v letních měsících pracovali někdy 14 až 16 hodin, ale i přesto, si dokázali najít ve svém volném čase chvílku na nějakou hru. V zimních měsících odpracovaných hodin bylo méně. Právě v zimních měsících pobývaly děti hodně na peci, kde měly všechny svoje hračky a hrály si. Do volného času se pomalu začleňoval i vliv původně pohanských, později křesťanských svátků (Pávková, a kol., 2003, s. 18 - 19).

Po druhé světové válce se vývojem společnosti měnilo i pojetí volného času. Autor popisuje 3 *historické etapy* (Němec, a kol., 2002, s. 15 - 17):

1. etapa zahrnuje 50. – 60. léta

Upřednostňuje se práce, a proto volný čas zahrnoval odpočinek, rekreaci a hlavně oddech, což mělo mít za účinek nabrání sil na další pracovní činnost. V zaměření na výchovu měl volný čas zahrnovat odpočinek a pobyt venku a hromadnou organizaci na přípravu na další vyučování (Němec, a kol., 2002, s. 15 - 17).

Od poloviny 60. let se zkracovala pracovní doba a byl postupně zaveden pětidenní pracovní i školní týden (Hofbauer, 2004, s. 16).

2. etapa zahrnuje 70. – 80. léta

Práce byla stejně důležitá jako volný čas, který byl vnímán tak, aby jedinec mohl relaxovat, odpočívat, ale také hlavně se chtěl bavit a zažívat prožitky. Bylo důležité, aby se děti seberealizovaly a rozvíjely svou činnost, kterou měly rády. Rozvíjely se zájmové kroužky jak na školách, tak i mimo ni. Například domy pionýrů, mladí přírodovědci, technici apod.

3. etapa zahrnuje 90. léta

Zde je čas rozdělen na práci, částečně volný čas a volný čas. Částečně volný čas udává nutný čas ke splnění určitých povinností. Ve volném čase se řídí pocitem „*Já chci, já potřebuji, mě to baví*“ apod.

V těchto letech byly hlavním místem na trávení volného času využívány prostory, které vlastnila šlechta. Jednalo se zejména o zámecké zahrady, parky. Rozmach průmyslu trávení volného času se rozšířil do městských ulic, náměstí a místa, která byla méně využívána. Tak tomu je i v současnosti, kdy se k těmto místům přidává hlavně turistika, která je spojována s přírodou za účelem poznání (Hofbauer, 2004, s. 79 - 80).

4.4 Funkce a význam volného času

Jak bylo výše popsáno, volný čas by měl být využit tak, abychom si odpočinuli od každodenní práce, načerpali sílu, uvolnili celé tělo i svou mysl. Měli bychom se věnovat svým koníčkům, dělat to co nás baví a motivuje k naší seberealizaci. Nesmíme být nuceni k věcem, které nechceme. Malé děti, naplňují svůj volný čas hlavně hrou, kterou s nimi rodiče vykonávají. Dospíváním se hra mění v práci a hra má velký význam pro všestranný vývoj naší osobnosti.

Vážanský se ve své publikaci opírá o závěry, které vypracoval Sak. Upozorňuje na to, že volný čas může mít i význam k ovlivnění mládeže jak k sociálně patologickým jevům, tak naopak k rozvoji talentu (Vážanský, 1995, s. 32 - 34).

Hlavní funkce volného času jsou: „*Zábava, oddech, nebo rekreace, osvojování nových poznatků, návyků a dovedností, utváření postojů, sociálních vztahů a kompetencí, veřejně prospěšná a solidární činnost, služby sociální a zdravotní ochrana a podpora*“ (Hofbauer, 2004, s. 89).

4.5 Druhy volnočasových aktivit

Zpravidla jsou volnočasové aktivity v rámci určité instituce nebo organizace, kde se děti setkávají, tvoří a jsou vedeni dalšími odborníky. Nejčastěji se můžeme setkat s následujícími aktivitami (Pávková, 1999, s. 117 - 153):

Školní družiny a školní kluby

Tato zařízení využívají hlavně rodiče, kteří pracují a nemají na dobu po vyučování zajištěno hlídání. Školní družiny jsou pro děti od 1. do 5. třídy základní školy. Vychovatelé zde působí na děti pravidelně každodenně a hlavně výchovně. Pro žáky 6. až 9. tříd jsou pak určeny kluby, které již poskytují větší samostatnost a podporují rozvíjení žáka a jeho seberealizaci.

Střediska pro volný čas mládeže

Označujeme jako domy dětí a mládeže, které se specializují na konkrétní činnost. Nabízejí různé volnočasové aktivity a plní výchovně vzdělávací funkci. Jedná se například o:

1. pravidelné zájmové činnosti:

- *Kroužek* - Menší skupinka, která se zaměřuje na vnitřní obohacení členů. Například - modelářský kroužek, čtenářský kroužek, kroužek šití apod.
- *Soubor* - Zájmový útvar, který již svými aktivitami zasahuje do veřejnosti. Například - hudební, pěvecký, taneční, divadelní soubor. Má více členů.

- *Klub* - Zajímá se o činnost členů, kteří mají nějakou zálibu - například zájem o filmy.
- *Kurz* - Jedná se o skupinku, která vykonává určitou činnost, která směřuje k osvojení a získávání dovedností. Je možné získat vysvědčení o absolvování kurzu. Například - kurz vaření, výpočetní techniky apod.

2. Příležitostné zájmové činnosti

- Mají rekreační charakter. Například - exkurze, divadelní představení, zájezdy, soutěže, turnaje apod.

3. Prázdninová táborová činnost

- Jde o organizovanou činnost dětí a mládeže, která je možná jen v době prázdnin a je delší než 5 dnů. Je ustanovena vyhláškou Ministerstva zdravotnictví ČR.

Domovy mládeže

Jedná se o zařízení určená pro žáky středních škol a zajišťuje jim ubytování a stravování a zajišťuje i výchovné působení, kde je určitý denní řád.

Sdružení dětí a mládeže

Tato sdružení pracují s dětmi, kde řada z nich hromadně vznikla po roce 1948 a pak po roce 1968 byla zakázána. Jiná byla opět po roce 1990 obnovena. Jedná se například o následující sdružení:

- *Junák* - Skautské organizace, zaměřené na přírodu, hru a táboření.
- *Pionýr* - Dobrovolné sdružení dětí a mládeže zabývající se výchovou, charitativní činností a uspokojováním zájmů a potřeb dětí.

- *Česká tábornická unie* - Trampské hnutí.
- *Duha* - Pořádání akcí v přírodě zaměřené na psychologické hry.
- *Hnutí brontosaurus* - Sdružení na ochranu a tvorbu životního prostředí.
- *YMCA* – Anglická zkratka „Young Men’s Christian Association“ u nás „*Křesťanské sdružení mladých lidí*“ usilující o plnohodnotný život. Je určeno všem bez rozdílu pohlaví, rasy i národnosti. Jedná se například o tábory (dětské, rodinné), dětské oddíly, zájmové kroužky, poradny v otázkách sekt a náboženství, drogové závislosti, psychologické poradny.

Občanská sdružení pracující s mládeží

Pracují jak s dětmi, tak i s mládeží, kde je každý rok MŠMT ČR vypisováno řízení v rámci kterého si mohou zažádat o grant. Příkladem může být:

- *Sokol* – Hlavní myšlenka byla usilovat o duševní, morální i tělesnou osobnost národa. Vyvíjel tělesné cvičení, zařizoval knihovny a zajímal se o světovou činnost.

Základní umělecké školy

Jedná se o náplň volného času dětí, kde se zaměřuje na zdokonalování a rozšiřování vědomostí a dovedností. Sem můžeme zařadit taneční nebo výtvarné školy.

5 Volný čas a jeho spojení s životním stylem

5.1 Životní styl

Definovat tento pojem je těžké, jelikož každý člověk má svůj systém hodnot. Někteří mají svůj životní styl ve své práci a ani si neuvědomují, že jsou přetěžováni a volný čas vůbec nemají. Tak jak se děti od rodičů učí využívat svůj volný čas, tak zároveň se od nich učí, jak nakládat se svým životním stylem. Proto bychom svůj volný čas a zároveň svůj životní styl neměli podceňovat. Jelikož nelze být stále v práci a na druhé straně nelze být svým volným časem zcela pohlcen. Obojí má vliv na celkovou vyčerpanost (Pávková, a kol., 2003, s. 28 - 29).

Životní styl je soubor různých postojů, názorů a temperamentech vlastností a návyků, které jsou trvalé a zároveň pro každého jedince individuální, jelikož vystihují jeho osobnost a chování. *Životní styl souvisí* (Kraus, a kol., 2001, s. 152 - 153):

- S našimi ideály a hodnotami.
- S našimi životními plány.
- S našimi zvyklostmi a mravy dle společnosti, ve které žijeme.

Každý má svůj životní styl. Sportovci a jejich fanoušci vidí ten svůj ve sportu, jiní jedinci zase ve vzdělání a studiu. Životní styl ale nejlépe charakterizuje následujících *pět kategorií*, které jsou dle našich každodenních činností (Kraus, a kol., 2001, s. 157):

- *Aktivity orientované na práci a přípravu na profesi* – Jde o vzdělání, nástup do zaměstnání a adaptaci na ni.
- *Aktivity spojené s rodinou* – Počínaje seznámením s partnerem, založením rodiny až po výchovu dětí a zároveň chod domácnosti.
- *Aktivity v oblasti zájmové* – Zahrnují vše, co se týká našich zájmů, zábavy, ale zároveň odpočinku a relaxace.

- *Aktivity společenského života* – Jde o účast na společenském životě zahrnující vztahy a rozšíření okruhů společenských styků a zaujímání pozic jak ve společenském, tak i v politickém životě.
- *Aktivity týkající se základních biologických a hygienických potřeb.*

5.2 Zdravý životní styl

V tomto směru se v poslední době hovoří velmi mnoho. Výchovu k životnímu stylu chápeme jako vštípení návyků jak tělesné, tak i duševní hygieny. Zdravě jíst, pravidelně se pohybovat, mít touhu se stále něčemu učit, vyhýbat se stresu. Správný návod jak zdravě žít neexistuje, jelikož se vše odvíjí od hodnot každého člověka. Záleží na jeho celkovém zdraví, věku a hlavně psychickém stavu jak moc chce a jak velkou má potřebu pro své zdraví něco udělat. *Zdravý způsob života se soustřeďuje na základní okruhy, které jsou* (Kraus, a kol. 2001, s. 158):

- *Životní rytmus* – Je fyzická a psychická zátěž v poměru s prací a odpočinku.
- *Pohybový režim* – Zahrnuje pravidelný tělesný pohyb.
- *Živospráva a racionální výživa* – Sloužící k našemu zdraví.
- *Duševní hygiena* – Zahrnuje naše zájmy a vzdělání.
- *Zvládání náročných životních situací.*

Abychom byli zdraví, je třeba dělat vše pro to, aby bylo zdravé jak naše tělo, tak naše *celková osobnost* (Kraus, a kol. 2001, s. 159):

- *Tělesná osobnost* - Jde o životosprávu a osobní hygienu, dovednosti a návyky, návyky na stravování a sílu k ovládnutí touhy např. ke drogám.

- *Psychická osobnost* - Zahrnuje sebeovládání, odpovědnost, uvážlivost, tvořivost, ale také hlavně reflexi a sebereflexi⁹.
- *Duchovní osobnost* - Týká se mravní vyspělosti osob a jejich svědomí.

5.3 Psychohygienu

Na zdravý životní styl pevně navazuje pojem psychohygienu, která je spjata s naší psychikou. Současný život žijeme velmi ve spěchu, a tak není výjimkou velká stresová zátěž nebo různě náročné životní situace. Proto je velmi důležité udržet si i přes všechny životní nástrahy psychickou pohodu a psychické zdraví, jež označujeme pojmem - *psychohygienu* neboli *duševní hygienu*.

Zabývá se jak zdravými lidmi, kde jim pomáhá jak udržet a zvelebit své zdraví, tak i nemocnými jedinci, kteří mají narušenou duševní rovnováhu. Těm se snaží najít znovunabytí jejich duševní činnosti a najít cestu zpět (Křivohlavý, 2009, s. 143 - 144).

Činnost duševní hygieny se zaměřuje hlavně na 3 cíle, ke kterým se v současné době přidává i životospráva a pracovní prostředí (Křivohlavý, 2009, s. 144 - 153):

Tři hlavní cíle psychohygieny:

1. *Sebevýchova* – Zahrnuje sebepoznání, řízení vlastní vůle, emocí, myšlení a schopnost relaxace.
2. *Zdraví osobnosti* – Zejména se jedná o sebeakceptaci, vnímání druhých lidí a přátelskost, schopnost komunikace a správné porozumění verbálnímu i neverbálnímu sdělování.
3. *Duševní klid* – Zahrnuje celkovou životní spokojenost a sebeovládání.

---

⁹ **Sebereflexe** – Jedná se o zamyšlení jedince nad svou osobností a nad sebe samým. Zároveň jde o ohlédnutí se nad svými city, postoji, myšlenkami a rekapitulaci svého života. Hlavním cílem je zhodnotit sám sebe (Průcha, a kol. 2001, s. 209).

Od duševní hygieny nelze oddělit ani duševní a tělesné zdraví. Sami si můžeme ověřit na tom, že pokud jsme nemocní například chřipkou, celkově se necítíme dobře ani psychicky. Dokonce není výjimkou, že dlouhodobé citové strádání může vyvolat i nemoci různých orgánů, jako například poruchy žlučníku apod. Proto je velmi důležité dbát o své duševní zdraví, psychickou vyrovnanost a zároveň tak být příkladem pro své děti. Jak jim dáváme příklad na plánování svého volného času, tak jim jdeme příkladem i v životním stylu vůbec, kam zahrnujeme osobní hygienu, stravovací návyky a navození celkového pocitu pohody a vyrovnanosti (Pávková, a kol., 2003, s. 63).

6 Nástrahy volného času

Nástrahy volného času jsou všude kolem nás. Jak jsem se již zmínila, my jako rodiče jsme příkladem pro své děti. Jsme jim v životě oporou, pomocí jak celkovou, tak hlavně citovou. Tak jak sami žijeme, jak se chováme mezi sebou navzájem a jaké máme návyky, to vše děti vnímají a ovlivňuje je to. Nemělo by nám být lhostejné, jak se naše děti chovají, jak prospívají ve škole, ale hlavně jaká je náplň jejich volného času a zda je něco netrápí. Měli bychom jim navodit pocit bezpečí, aby věděli, že se na nás mohou se vším obrátit a svěřit. V životě dětí se vyskytnou stresové a silné frustrační situace, kdy se mohou snadno dostat na špatnou životní cestu. Počínaje rizikovým chováním až po různé patologické jevy (Procházka, 2012, s. 133 - 135).

Pojem *sociálně patologický jev* označujeme tehdy, pokud se jedinci chováním jednoznačně odlišují a porušují již dané hodnoty dané společností a narušují tak její chod. Společnost je hodnotí jako nežádoucí. Porušují tak právní, sociální, morální normy, které většina společnosti akceptuje (Procházka, 2012, s. 133 - 135).

Skupinky dětí se většinou ve svém volném čase věnují nečinnostem. Nudí se, a proto vymýšlí věci, které se vymykají našim společenským normám. Kradou, přepadávají, šikaují. Jak označit sociální deviace? „*Normální je to, co je společností tolerováno a deviace je to, co je opakem normálního*“ (Sak, 2000, s. 204).

Je velmi důležité, aby i volný čas dětí ovlivňovali pedagogové i vychovatelé. Dobrý vychovatel dovede najít vždy správnou činnost pro každého jedince, která ho uspokojí. Zároveň by neměla chybět motivace a povzbuzení, umět poradit, inspirovat a nenásilně rozvíjet jejich schopnosti a zájmy (Pávková, 1999, s. 76 - 77).

6.1 Návykové látky

Návykové látky jsou psychoaktivní látky, na kterých je jedinec závislý. Jedná se o drogy, alkohol, tabák vyvolávající u jedince příjemný prožitek a touhu drogu použít znova. Procházka ve své publikaci popisuje dle Vágnerové čtyři potřeby.

Čtyři potřeby jedince, jež ho vedou k použití drog:

1. Vyřešit si drogou své problémy.
2. Dosáhnout své slasti a uspokojení.
3. Chtějí uniknout před nudou, stereotypem, nebo naopak chtějí načerpat inspiraci, jako jsou například umělci, zpěváci apod.
4. Nachází se ve skupině, kde se drogy užívají a jedinec chce mezi ně zapadnout.

V této oblasti by neměla chybět vhodně zvolená prevence a hledat další příčiny, proč se k drogám uchylují (Procházka, 2012, s. 144 - 147).

Co vede děti k užívání návykových látek:

- **Genetické dispozice** - I když se toto těžko prokazuje, je zde vždy větší předpoklad, že pokud rodiče nějakou drogu používají, dítě je bude následovat.
- **Somatické problémy** - Těžký úraz hlavy, nebo poškození mozku při porodu.
- **Rodina** - Dysfunkční rodina, kde se může jednat i o týrání, pohlavní zneužívání, špatné vztahy v rodině, pobyt v dětském domově.
- **Osobnost dítěte** - Hyperaktivita, poruchy osobnosti, dítě nedokáže odmítnout negativní nabídky od jiných vrstevníků.
- **Vrstevníci** - Dítě hledá identifikaci u vrstevníků, kde se drogy používají. Rodiče nevnímá a neidentifikuje se s nimi.
- **Škola** - Dítě zažívá neúspěch a drogy jsou ve škole snadno dostupné.
- **Socioekonomické faktory** - Současná velká svoboda, kdy mladí hledají nějakou odlišnost a nachází jí v drogách. Co je zakázané je láká.

Za velmi vážné považujeme nekomunikativnost v rodině. Nedokážeme si mezi sebou povídat o všeobecných věcech natož o nástrahách drog a pak se najednou podíváme, copak to vlastně naše dítě provádí a že se nám ztrácí z našeho osobního života (Procházka, 2012, s. 146 - 147).

6.2 Virtuální drogy

Tak jak rodiče nejeví zájem o volný čas svých dětí, tak právě proto děti nachází zalíbení v tzv. virtuálních drogách. Jedná se zejména o počítače, počítačové hry, internet, video a televizi. Pokud děti tráví většinu času u těchto přijímačů, mohou trpět jak somatickými poruchami (poruchy spánku, bolest hlavy apod.), tak zároveň ztrátou osobního života a zanedbáním mezilidských vztahů. Projevuje se to zhoršením chováním, velikou únavou, bolestí zad, očí. Může to vyústit až k násilnému chování pod vlivem počítačových násilnických her. Dítě nedokáže odlišit realitu od fikce.

Jako příčinu můžeme uvést nudu, nezájem rodičů nebo i příklad od svých vrstevníků. Proto je potřeba své děti kontrolovat, pokud možno vyhradit jen určitý čas na tuto činnost. Popřípadě na počítačích zakázat internet a používat jen hry, u kterých se dítě může vzdělávat (Procházka, 2012, s. 151 - 152).

6.3 Hazardní a patologické hráčství

Zde opět důležitou roli hraje rodinné prostředí, kdy je u dítěte narušena potřeba odolat. Jedná se o tzv. gambling neboli patologické hráčství. Hazardní hry je natolik pohlť, že je touha po výhře stále motivuje dále a dále hrát. Na počátku je kontakt s hracím přístrojem, pokračuje v závislost, s potřebou stále více peněz za účelem dalšího sázení, což může vést až k trestné činnosti, krádeže (Procházka, 2012, s. 152 - 153).

6.4 Záškoláctví

Jedná se o situaci, kdy si rodiče myslí, že je jejich dítě ve škole a přitom netuší, že ve škole není. Příčiny mohou být různé. Dítě může opustit školu z důvodu, že ho čeká písemka, na kterou se nepřipravil, nebo se mu do školy nechce. O záškoláctví hovoříme tehdy, pokud je toto chování dlouhodobé a opakující se (Procházka, 2012, s. 153 - 154).

Důvod, proč dítě odchází ze školy bez vědomí rodičů, může být - rozvod rodičů, vliv kamarádů, vliv skupiny či sourozence, nuda, nezájem rodičů, fyzické týrání

v rodině, šikana dítěte ve škole. Pedagog by měl nahlížet na příčinu, hlavně s ohledem na rodinné prostředí a pokusit se situaci vyřešit (Procházka, 2012, s. 155).

6.5 Šikana

Šikana se vyskytuje snad v každé životní etapě. Ať už v práci, kde je označován pojmem – *mobing* (šikana na pracovišti), nebo ve věznicích, školách, dětských domovech a výchovných ústavech. Jedná se o agresivní chování vůči slabšímu jedinci. Kdy agresor opakovaně a promyšleně oběť psychicky i fyzicky napadá, pronásleduje a vyžaduje nesmyslnou činnost, jako je například slíznutí kaňky v sešitě.

Riziková místa, kde se šikana odehrává, jsou hlavně tam, kde není dozor. Jedná se o WC, šatny, ale i cesta do školy a ze školy.

Agresor je vnímán jako vůdčí typ ve skupině. Motivuje ho jak touha po moci, tak po moci nad obětí a stimuluje ho jejich utrpení.

Obětí se může stát takřka kdokoli. Můžou to být nadprůměrně nadané děti, děti ze sociálně slabší rodiny, děti s hendikepou jako například koktavost, bojácné, nebo ustrašené. Dle Procházky má šikana různé stupně (Procházka, 2012, s. 155 - 160):

Stupně šikany:

- *První stupeň* - Ve třídě se vyskytují *outsideri*¹⁰ a ostatní ho odmítají, posmívají se mu a baví se na jeho účet.
- *Druhý stupeň* - Oběť je využívána tak, že se ostatní na něj snaží svézt své chyby. Dochází až k fyzické agresi.
- *Třetí stupeň* - Zde je již skupina agresorů, kteří svou oběť účelně vyhledají a týrají ji.

---

¹⁰ **Outsider** – Neboli marginální jedinec. Jedná se o jedince, kteří se od skupiny odlišují psychicky, fyzicky, etnicky, nebo jiným rysem (Průcha, a kol., 2001, s. 117).

- *Čtvrtý stupeň* - Skupina agresorů je natolik vážná, že i hodní žáci se týráním účastní, jen aby sami nebyli týráni.
- *Pátý stupeň* - Agrese je zde natolik vážná a tlak neustálý, že to pro oběť je až neúnosné a může to vézt od záškoláctví až k sebevražednému činu.

Příčiny šikany - Strach agresora, že jeho „JÁ“, bude odhaleno, výchova rodičů, tlak ve skupině (Procházka, 2012, s. 160 - 161).

6.6 Vandalismus

Vandalismus je označován jakousi formou agrese, která se projevuje bezdůvodnou touhou ničit cizí majetek. Jedná se hlavně o ničení pietních míst, poškozování budov hlavně v podobě sprejerství a nevyhne se jim ani příroda. Příčinu hledáme opět u rodičů, jelikož své dítě zanedbávají, jsou jim špatným příkladem na celkovém pohledu na život (Procházka, 2012, s. 162).

6.7 Ostatní formy násilného chování

Mezi ostatní formy násilného chování patří:

- *Fyzické týrán* - Rodiče dítě bijí, má modřiny, zlomeniny, popáleniny.
- *Psychické týrán* - Dítěti je vyhrožováno, je ponižováno a zesměšňováno.
- *Zanedbávané dítě* - Dítěti chybí rodičovská láska a tím citově strádá.
- *Sexuální zneužívání* - Jedná se o moc rodičů a dospělého nad dítětem. Může být i příčinou, že zneužívaný, v dospělosti zneužívá sám.

Zneužívání v rodině je spjato různými důvody - rozvodovost, neúplná rodina, nízké sebeovládání, vnímání dětí jako obtížných (Procházka, 2012, s. 163 - 164).

6.8 Rasismus extremistická hnutí

V současné době se vyskytují skupinky jedinců, kteří dávají svou nevoli k různým odlišným lidem nebo politické situaci najevo negativním chováním. Jedná se o projev, kterým dávají najevo svou nevoli a svůj nesouhlas (Procházka, 2012, s. 164 - 166).

6.9 Kriminalita

Kriminalita je trestná činnost, kterou děti a mládež páchají převážně ve skupině. Jedná se převážně o krádeže aut, jízdnic kol, vloupání do bytů, obchodů, loupeže a úmyslná přepadení. Jedná se o delikventy, u kterých je příčinou:

- dysfunkční rodina,
- nedostatečné vzdělání – jen základní, nebo nedokončené vyučení,
- trestní anamnéza (Procházka, 2012, s. 166 - 169).

7 Pedagogika volného času

V předchozích kapitolách jsem se zmínila, jak je velmi důležitá výchova pro volný čas. Pedagog se snaží rozvíjet jedince hlavně s ohledem na jeho talent a hodnoty. Rozvíjí a vybavuje jedince novými poznatky, znalostmi a to vše v souladu s jeho pocity. Je důležité, aby dítě nebylo nuceno, ale aby bylo motivováno a dělalo činnosti rádo.

Na toto téma je zde *Pedagogika volného času*, která je charakterizována jako určitá disciplína volného času, která dává dohromady poznatky, dovednosti, informace, praktické zkušenosti a zároveň hledá smysluplné cesty k využití volného času (Vážanský, 1995, s. 73).

Jedná se o výchovu pro volný čas, kde opět klíčovou roli hraje rodina, dále pak škola a jiné zařízení pro výchovu mimo vyučování. Cílem by mělo být připravit děti na život ve společnosti. Tato výchova plní hlavně funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní a sociální (Pávková, 1999, s. 35 - 40).

7.1 Vývoj pedagogiky volného času

Již v řeckých a římských dobách se kladl důraz na vztah výchovy k přípravě člověka na jeho společenské uplatnění. Dítě by se nemělo zotročovat - Platón (427 - 347 př. n. l.). Ten samý důraz na výchovu kladl i Aristoteles (384 - 322 př. n. l.), kdy cílem bylo, aby byl člověk samostatný a odpovědný. Filozof a politik Seneca (4 př. n. l. - 65 n. l.) kladl důraz na řešení sociálních problémů (Procházka, 2012, s. 12 - 14).

Do 17. století se velkou mírou zapsal J. A. Komenský (1592 - 1670), kdy ve svém díle „*Velké didaktice*“ upozorňuje jak na vnitřní, tak i na vnější prostředí výchovy a říká, že škola by měla být vábící a měla by brát v potaz žákovu osobnost. Jeho poslání didaktiky bylo vzdělávat „*všechny všemu*“. Kladl důraz na hru a na nenásilné vzdělávání dětí (Procházka, 2012, s. 24 - 30).

19. století a počátek 20. století bylo hojně spojováno s výchovou a sociální pomocí. Vzdělání bylo tedy vnímáno jako prevence chudoby. Jako zakladatele můžeme

uvést Johanna Heinricha Pestalozziho, jelikož popsal, že prostředí jako je rodina, škola, mají na jedince veliký vliv. V českých zemích se jedná o představitele - Gustav Adolf Lindner (1828 - 1887) a dále i Tomáš Garrigue Masaryk (1850 - 1937), kteří opět propagovali výchovu a vzdělání s tím, že je to cesta k dalšímu rozvoji společnosti (Procházka, 2012, s. 39 - 60).

Česká historie v 19. století byla ovlivněna hospodářskou, společenskou a politickou situací života. Projevoval se zde vliv církve a vznikaly různé dobročinné a vlastenecké spolky. Člověk tak nebyl veden ani vychováván jen k individuálním cílům, ale hlavně k společenským cílům, což propagoval G. A. Lindner. Byla zde rozvinuta péče i o postižené a opuštěné děti. Ovšem rozvoj pedagogiky ani po 2. světové válce nenastal. V roce 1948 nastupuje na dlouhou dobu komunistická vláda, která upřednostňuje jen své ideály. Pedagogika byla pouze školní výchovou, zakazovala se různá sdružení, jelikož vláda vybudovala svá socialistická hnutí. Jako například Pionýrská organizace (Přadka, a kol., 2004, s. 17 - 22).

Po roce 1989 byl politický převrat, který měl zásadní dopad na proces výchovy a vzdělávání a sociální pedagogika se stala samostatnou sociální disciplínou. Nastává i období, kdy jsou opět obnovovány zakázané spolky, nebo vznikají nové (Přadka, a kol., 2004, s. 23).

7.2 Členění pedagogiky volného času

Pedagogiku můžeme pojmut dvěma směry a to jak pedagogiku pro volný čas, tak i jako pedagogiku ve volném čase. Vážanský ji ve své publikaci rozděluje následovně (Vážanský, 1995, s. 86 - 87):

- *Pedagogika denního volného času* - Jsou zde zahrnuty veškeré přestávky, volno po škole, po práci a volný čas trávený při volnočasových aktivitách.
- *Pedagogika týdenního volného času* - Zahrnuje víkendy, svátky a dny kdy máme volno.

- *Pedagogika ročního volného času* - Jde o volno, kdy jsme na dovolené nebo cestujeme.
- *Pedagogika životního volného času* - Jedná se o vzdělávání důchodců a další zvláštní formy jako jsou například lázně a nezaměstnanost.

Jelikož je Pedagogika volného času celkem novou disciplínou, je na místě pokusit se definovat co obnáší, nebo co lze očekávat od činností ve svém volném čase. Jde zejména o to, být připraveni na inovaci, tvořivost, empatii¹¹, pružnost a zároveň přívětivost. A pokud pedagogové upustí od pedantské formy jednání, pedagogika volného času by se mohla stát jakýmsi průkopníkem reformy, která nebude konzervovaná a bude sloužit pro zábavu a radost jedinců (Vážanský, 1995, s. 85).

7.3 Typy pedagogů volného času

Pedagog volného času by měl být schopen působit na jedince výchovně, ale zároveň být mu nápomocen a pomalu ho vézt ke správnému rozhodnutí, jak svůj volný čas prožít a odpočinout si fyzicky a psychicky současně. Důraz je přitom kladen na sebekritiku a tvořivost, aby dokonale ovládal zájmové činnosti a byl zároveň výborným pedagogem. *Pedagogy můžeme rozdělit následovně* (Vážanský, 1995, s. 92 - 99):

- *Mládežnický vedoucí* - Začátečník, který je jen o něco starší než jeho svěřenci. Je pro něj typický elán, zájem o děti a zároveň je dokáže nadchnout a vychovávat.
- *Kvalifikovaný učitel* - Zná různé výchovné metody a ví, jakých chce dosáhnout cílů, je poctivý a odpovědný. Může být školou deformován, jelikož škola nemusí podporovat jeho nové formy vyučování.
- *Zralý zkušený pracovník* - Vychází ze svých dlouhodobých životních zkušeností.

---

¹¹ **Empatie** – Jde o uvědomění si prožitků, pocitů a momentálních stavů jiného člověka a o snahu jim porozumět a pochopit. Je důležitá pro tvorbu morálních hodnot (Průcha, a kol. 2001, s. 58).

- *Pedagogický nekvalifikovaný dospělý* - Vychází z osobních zážitků a vzpomínek a i svých rodičovských pocitů. Je absolvent vychovatelského směru.

Aby tito pedagogičtí pracovníci byli způsobilí, k výchovným činnostem je zapotřebí aby disponovali *základními schopnostmi*:

- Schopnost komunikace a umět poradit.
- Schopnost animace a vytváření programů.
- Schopnost organizace, administrace i plánování.
- Schopnost volnočasové politiky ve spojení s životem.

(Vážanský, 1995, s. 96 - 97)

7.4 Pedagogika zážitku

Pedagogika zážitku zde stojí za zmínku, jelikož je pro ni typické opírat se o intenzivní prožitky a zkušenosti, radost, legraci, chuť něco zažít a překonávat překážky. Je zaměřena na rozvoj sociálních vztahů, vztahů k přírodě, například vodáctví, trénink přežívání v přírodě apod. Vše vede k tomu, že jedinec se zamýšlí dle získaných podnětů a může to vézt až k jeho změně jednání a chování, jelikož se aktivně zapojuje a rozvíjí svou osobnost. Příkladem může být již výše zmíněný *Skauting* (Pávková, 1999, s. 80 - 81).

Pedagogika zážitku se nejvíce odehrává v pohybu a v přírodě a přispívá tak k rozšíření a rozvoji zkušeností. Je to jakési hledání dosud nepoznaného. Uspokojuje především mladé lidi, kteří chtějí zažít něco neobvyklého a kteří vyhledávají extrémní zážitky a hledají atraktivitu. Zde zapojujeme jak mozek, tak své srdce a hlavu (Vážanský, 1995, s. 136 - 139).

8 Výzkumná část

8.1 Cíl výzkumné práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak v současné době tráví děti svůj volný čas. Zda ho využívají *pasivním*¹², nebo *aktivním*¹³ způsobem a zda se jejich rodiče zajímají o to, co ve svém volném čase dělají. Dalším cílem práce je zjistit rozdíl mezi žáky 8. a 9. tříd ZŠ a zároveň žáky na 1. stupni SŠ. Dále je cílem zjistit náhled na volný čas dětí z pohledu pedagogů, kteří jsou zároveň rodiči a z druhé strany pohled rodičů, jejichž povolání není pedagogického zaměření. V této souvislosti se zabývám i tím, zda se liší pedagogický pohled rodičů od pohledů rodičů, kteří nepracují ve školství.

8.2 Předpoklady

Aby došlo k naplnění mých cílů, zvolila jsem si několik předpokladů, které mi pomohly k vytvoření výzkumných otázek.

Předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že děti v současné době tráví svůj volný čas většinou pasivně než aktivně a více než polovina respondentů nenavštěvuje žádný zájmový kroužek.

Předpoklad č. 2: Lze předpokládat, že více než polovina dotazovaných dětí si myslí, že nemá žádný volný čas a často zažívají nudu.

Předpoklad č. 3: Lze předpokládat, že děti na ZŠ budou více navštěvovat zájmové kroužky, než děti na SŠ.

---

¹² **Pasivní** trávení volného času je nedostatek pohybových aktivit. Př. nic nedělání, potulování se po okolí, jednoduchá zábava, sledování televize (Hofbauer, 2004, s. 37).

¹³ **Aktivní** trávení volného času je v případě, kdy jedinec vyvíjí určitou činnost a zabývá se jí aktivně. Př. sport nebo zájmové kroužky (Pávková, a kol., 2003, s. 93).

Předpoklad č. 4: Lze předpokládat, že většina respondentů obou skupin rodičů jsou ochotni investovat do volného času svých dětí maximálně 500 Kč měsíčně.

Předpoklad č. 5: Lze předpokládat, že rodiče, jejichž pracovní zaměření není pedagogického směru, se zajímají o volný čas svých dětí méně než rodiče, kteří jsou zároveň pedagogy.

8.3 Metody sběru dat

Existuje celá řada *výzkumných metod*¹⁴ – rozhovor, dotazník, sociometrie (vztahy a sympatie členů i celých skupin) atd. Některé z nich jsou ale časově náročné na zpracování i na sběr dat, proto pro splnění zadaných cílů této bakalářské práce a pro vyhodnocení výše stanovených předpokladů jsem jako nejvhodnější metodu zvolila, metodu dotazování technikou **dotazníku**. Jedná se o kvantitativní¹⁵ metodu, která umožňuje hromadné získání informací od většího počtu jedinců. Jde o způsob kladení otázek a odpovědí písemnou formou. Respondent vyplňuje dotazník na základě psaných otázek neboli položek. V dotazníku mohou být *otázky uzavřené*, kde respondent vybírá již z uvedených odpovědí, dále *otázky polouzavřené*, kdy respondent u volby *jiné* popíše svůj názor, popřípadě u zatržení jedné odpovědi je potřeba rozvézt odpověď dále. Př. *Pokud ANO, tak proč?* Další otázka může být *otevřená*, zde respondent zcela odpovídá dle svého uvážení a nemusí zaškrtnout uvedené odpovědi, což je časově náročné s ohledem na zpracování dat (Gavora, 2000, s. 99 - 104).

---

¹⁴ **Výzkumné metody** – Jsou metody, které je zapotřebí správně aplikovat na požadovaný výzkum. Jedná se zejména o: pozorování, škálování (umožňuje zjistit míru, intenzitu vlastnosti jevu př. oblíbenost předmětu apod.), dotazník, interview, obsahovou analýzu textu, experiment. Je důležité dodržet validitu (zjišťovat to co má) a reliabilitu (přesnost a spolehlivost výzkumného nástroje příkladem opakovaného měření) (Gavora, 2000, s. 70 - 88).

¹⁵ **Kvantitativní metoda** – Jedná se o jednu realitu a cílem je vysvětlení jevů a ověřování teorie. Zkoumá velké skupiny lidí. Oproti tomu je **Kvalitativní metoda**, u které je více realit, cílem je porozumění jevů a smyslů, budování nové teorie. Zkoumá malé skupiny lidí a je to jakési vcítění a ponoření se do situace (Gavora, 2000, s. 34).

Dotazník použitý v této bakalářské práci využívá otázek uzavřených, jelikož u otevřených a polouzavřených otázek by bylo obtížné zpracování jak dat samotných, tak i náročné z hlediska času.

8.4 Výběr výzkumného vzorku

Jako výzkumný vzorek byly vybrány dvě ZŠ a jedna SŠ v Českých Budějovicích. Výběr daných škol jsem provedla na základě mých zkušeností, kdy jsem se na těchto školách sama učila a tak byl pro mne výzkum určitou výzvou. Počet respondentů u obou typů dotazníků je uveden ve výzkumné části (*tabulka č. 1 a tabulka č. 2*). Vyplňování dotazníků bylo pro většinu dětí ať už ze ZŠ tak i ze SŠ určitým zpestřením a braly to jako zábavu.

Dotazníky pro děti a pedagogy na základní a střední škole byly osobně rozdány a po vyplnění vyzvednuty. Byla tedy zaručena 100% návratnost.

Dotazníky určené pro rodiče, jejichž zaměstnání není pedagogického zaměření, byly rozeslány na předem vytypované e-mailové adresy. Jsou to adresy, mých kamarádů a známých, kteří tento dotazník dále rozesílali. V e-mailu byl připsán text, který informoval o účelu vyplnění a o termínu, dokdy je třeba vyplněný dotazník zaslat zpět. Celkem bylo rozesláno 106 dotazníků prostřednictvím e-mailu. Návratnost byla 76 dotazníků (tj. 71%).

8.5 Konstrukce dotazníku

Než jsem začala dotazník sestavovat, bylo zapotřebí promyslet si strukturu, rozdělit své myšlenky do okruhů a dle nich pak tvořit položky. Dotazník by se měl skládat z 3 částí. *První část* je vstupní a tvoří ji hlavička, kde je uvedeno mé jméno, cíl dotazníku, který jsem se snažila napsat tak, aby respondenta motivoval. *Druhá část* dotazníku obsahuje vlastní otázky a *třetí část* je závěrečná, kde je napsáno poděkování za vyplnění dotazníku (Gavora, 2000, s. 99 - 100).

Pro výzkum této práce byly použity dva anonymní dotazníky. První dotazník je určen pro děti 8. a 9. tříd na ZŠ a pro žáky 1. ročníku na SŠ. Jedná se o děti ve věku od 13 – 17 let. Druhý dotazník je určen pro rodiče, kdy alespoň jeden z nich je povoláním pedagog a pro rodiče, kteří nepracují ve školství. Aby byly otázky srozumitelné, byla zvolena jednoduchost otázek. Oba dotazníky jsou součástí přílohy této práce.

Dotazník pro děti na ZŠ i na SŠ - V hlavičce dotazníku je seznámení s účelem mé práce i s upozorněním, že dotazník je anonymní. Dále jsou zde uvedeny identifikační údaje na základě, kterých lze zjistit věk, ročník třídy a pohlaví respondenta. Dále je dotazník tvořen ze 7 uzavřených otázek. Odpovědi na otázky 1 - 4 mi daly výsledek na otázku, jak děti v současnosti tráví svůj volný čas a zda ony sami si myslí, že mají volného času dostatek. Odpovědi na otázky 5 - 7 mi ukázaly, jak se jejich rodiče podílejí na jejich volnočasové aktivitě.

Dotazník pro rodiče a pedagogy – V hlavičce dotazníku je seznámení s účelem mé práce i s upozorněním, že dotazník je anonymní. Dále jsou zde uvedeny identifikační údaje, na základě kterých lze zjistit pohlaví a pracovní profesi respondenta. Dále je dotazník tvořen z 9 uzavřených otázek. Odpovědi na otázky 1 - 6 jsou výsledkem reakcí na otázku, jak se rodiče zajímají o volný čas svých dětí a zda ví, jaká je náplň jejich volnočasových aktivit. Odpovědi na otázky 7 - 9 mi ukázaly, jestli rodiče tráví volný čas se svými dětmi a kolik peněz jsou ochotni investovat do volnočasových aktivit svých dětí.

8.6 Realizace výzkumného šetření

K realizaci mého výzkumu jsem si vybrala dotazník z důvodu, který jsem popisovala výše. Pro téma mé práce mi přijde dotazník, jak z hlediska času a zpracování, tak i z hlediska velkého sběru dat, nejefektivnější. Výsledky jsou zobrazeny v následných tabulkách a grafech, ze kterých lze vyčíst přesné výsledky výzkumu.

8.7 Tabulky počtu dotazovaných respondentů

Tabulka č. 1 Rozdělení dětí podle škol a pohlaví

	ZŠ	SŠ
dívky	43	80
chlapci	39	8
celkem	82	88
celkem	170	

Tabulka č. 1 nám ukazuje počet a pohlaví respondentů dvou skupin dětí. Jedna skupina ZŠ a druhá skupina SŠ. Celkem se zúčastnilo 170 respondentů, z toho 82 dětí ze ZŠ a 88 dětí ze SŠ ve věku od 13 – 17 let.

Tabulka č. 2 Rozdělení rodičů podle profese a pohlaví

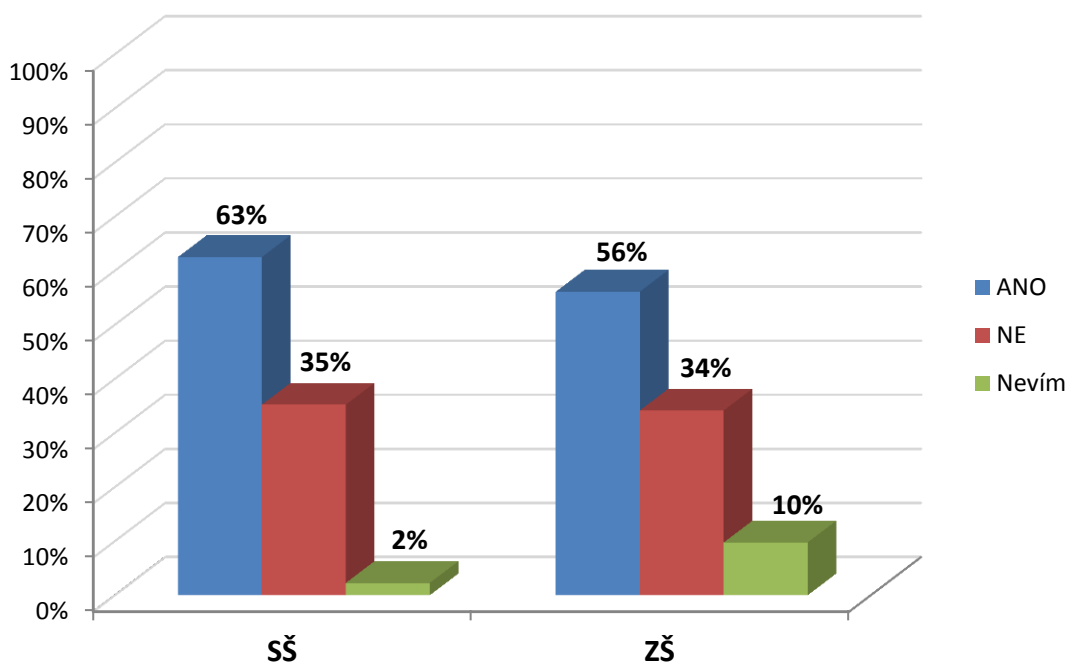
	Rodič pedagogický pracovník	Rodič jiného pracovního zaměření
žena	39	72
muž	12	4
celkem	51	76
celkem	127	

Tabulka č. 2 zobrazuje počet respondentů dvou skupin rodičů. Jedná se o rodiče, kde alespoň jeden z nich je povoláním pedagog a rodiče, jejichž povolání není pedagogického zaměření. Celkem se zúčastnilo 51 respondentů rodičů pedagogů a 76 respondentů rodičů, jejichž povolání není pedagogického zaměření. Celkový počet všech dotazovaných je 127.

8.8 Výsledky a analýza výzkumu dotazníků pro děti na ZŠ a SŠ

Graf č. 1. Odpověď na otázku č. 1. *Myslíte si, že máte dostatek volného času?*

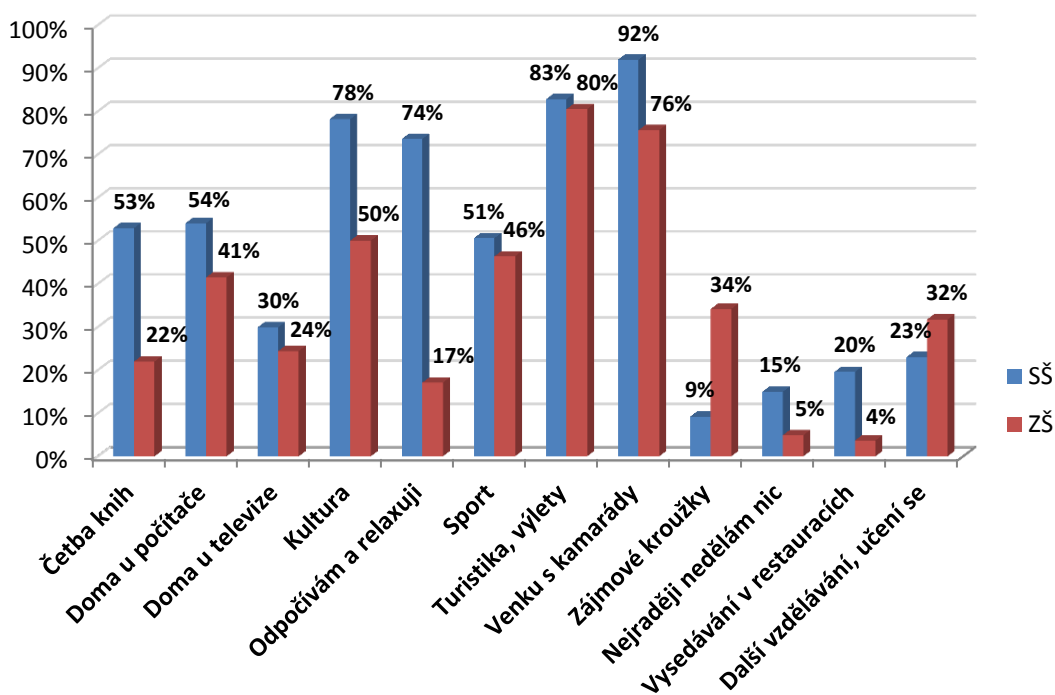
(údaje v %, fi = 100%, ni ZŠ = 82, ni SŠ = 88)

V grafu č. 1. jsou znázorněny odpovědi žáků na otázku uvedenou nad grafem. Jak je vidět, nadpoloviční většina respondentů SŠ celkem 55 (tj. 63%) si myslí, že má dostatek volného času a na ZŠ celkem 46 respondentů (tj. 56%) si to myslí také. Tento výsledek je pro mne překvapením. Domnívala jsem se, že dnešní děti si myslí, že nemají volný čas vůbec. Pokud se podíváme na odpověď „NE“, zjistíme, že tento počet odpovědí je veliký a v porovnání obou škol srovnatelný. Odpověď „NE“ zakroužkovalo na SŠ 31 respondentů (tj. 35%) a na ZŠ 28 respondentů (tj. 34%). Odpověď „Nevím“ zakroužkovali na SŠ 2 respondenti (tj. 2%) a na ZŠ 8 respondentů (tj. 10%). Z těchto výsledků předpokládám, že děti ve věku 13 až 17 let jsou s dostatkem svého volného času spokojeny.

Graf č. 2. Odpověď na otázku č. 2. *Jak nejraději trávíte svůj volný čas?*

(údaje v %, $f_i = 100\%$, n_i ZŠ = 82, n_i SŠ = 88)

Na tomto grafu vidíme znázornění volnočasových aktivit, které respondenti nejvíce využívají. Dozvídáme se, jakým zálibám se věnují nejvíce. Respondenti měli možnost zakroužkovat více odpovědí.

„Četbu knih“ uvedlo na SŠ 46 respondentů (tj. 53%) a na ZŠ 18 respondentů (tj. 22%). „Doma u počítače“ uvedlo na SŠ 47 respondentů (tj. 54%), na ZŠ 34 respondentů (tj. 41%). „Doma u televize“ uvedlo na SŠ 26 respondentů (tj. 30%), na ZŠ 20 respondentů (tj. 24%). „Kulturu“ zakroužkovalo na SŠ 68 respondentů (tj. 78%) a na ZŠ 41 respondentů (tj. 50%). „Odpočívám a relaxuji“, uvedlo na SŠ 64 respondentů (tj. 74%), zatím co na ZŠ uvedlo tuto odpověď jen 14 respondentů (tj. 17%). „Sport“ provozuje na SŠ 44 respondentů (tj. 51%) a na ZŠ 38 respondentů (tj. 46%). „Turistiku

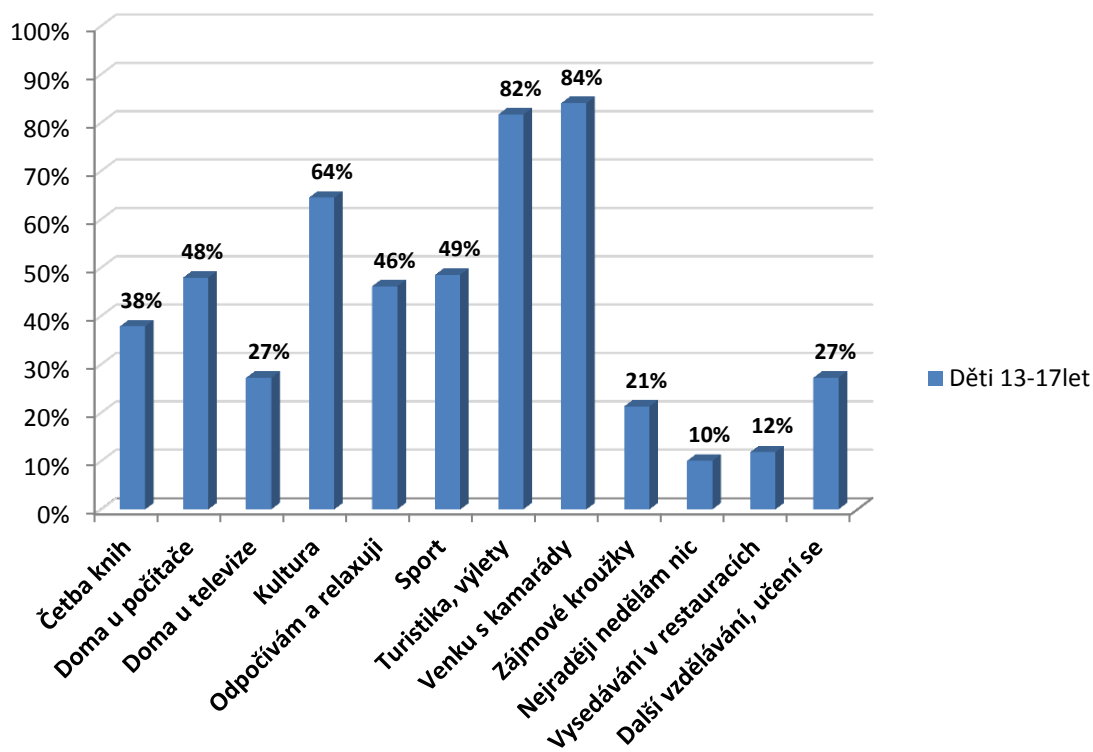

a výlety“ na SŠ uvedlo 72 respondentů (tj. 83%) a na ZŠ 66 respondentů (tj. 80%). „Venku s kamarády“ tráví svůj volný čas na SŠ 80 respondentů (tj. 92%) a na ZŠ 62 respondentů (tj. 76%). „Zájmové kroužky“ navštěvuje na SŠ 8 respondentů (tj. 9%) a na ZŠ 28 respondentů (tj. 34%). Odpověď „Nejraději nedělám nic“ na SŠ uvedlo 13 respondentů (tj. 15%) a na ZŠ 4 respondenti (tj. 5%). Na SŠ „Vysedává v restauracích“ ve svém volném čase 17 respondentů (tj. 20%) a na ZŠ 3 respondenti (tj. 4%). „Dalšímu vzdělávání a učení se“, se ve svém volném čase na SŠ věnuje 20 respondentů (tj. 23%) a na ZŠ 26 respondentů (tj. 32%).

Jak je zřejmé z těchto výsledků, děti na ZŠ i na SŠ se věnují spíše pasivnímu trávení svého volného času. Rozdíl mezi SŠ a ZŠ je u odpovědi „Zájmové kroužky“ Kdy děti na ZŠ takto odpověděly častěji než děti na SŠ. Předpokládám, že je to dáno hlavně tím, že na děti, které navštěvují ZŠ, jejich rodiče více dohlíží a mají tak více zaplněn volný čas různými aktivitami a dětem na SŠ dávají více volnosti. Lze to posoudit i z odpovědi „Nejraději nedělám nic“, kdy respondenti na ZŠ odpověděli pouze ve 4 případech (tj. 5%).

Graf č. 3. Odpověď na otázku č. 2. *Jak nejradyji trávíte svůj volný čas?*

(údaje v %, fi = 100%, ni ZŠ + SŠ = 170)

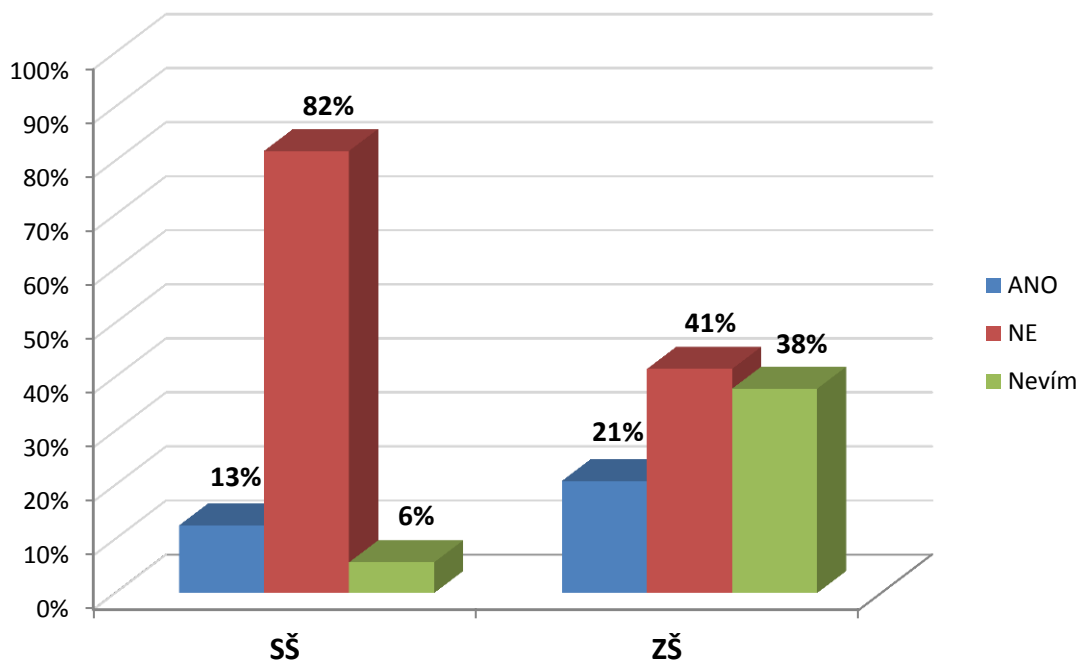
Tento graf znázorňuje volnočasové aktivity všech dotazovaných dětí ve věku 13 – 17 let. Jedná se o děti již ze zmíněné SŠ i ZŠ a to dohromady. Dozvídáme se, zda tráví volný čas aktivně, nebo pasivně. Zde se potvrdil můj předpoklad, že svůj volný čas tráví převážně pasivně. A to opravdu ve velké většině, ve srovnání s ostatními činnostmi. „Venku s kamarády“ tráví svůj volný čas 142 respondentů (tj. 84%). Což je opravdu nadpoloviční většina všech dotazovaných. Dále je to „Turistika a výlety“, kde takto odpovědělo 138 všech respondentů (tj. 82%). V těsné blízkosti následuje „Kultura“, na kterou odpovědělo 109 respondentů (tj. 64%). Lze předpokládat, že ač děti tráví svůj volný čas pasivně, stále ještě mají zájem o kulturu i turistiku, kde mohou načerpat energii rozhodně lepším způsobem, než nečinné trávení doma u počítače nebo u televize.

„*Doma u počítače*“ tráví svůj volný čas 81 respondentů (tj. 48%) a „*Doma u televize*“ 46 respondentů (tj. 27%). Lze předpokládat, že děti v současné době více láká počítač z důvodu lehce dosažitelných informací dle internetových prohlížečů.

„*Četbu knih*“ celkem zakroužkovalo 64 respondentů (tj. 38%). „*Odpočívá a relaxuje*“ 78 respondentů (tj. 46%). „*Sportuje*“ 82 respondentů (tj. 49%). „*Zájemové kroužky*“ navštěvuje 36 respondentů (tj. 21%). Odpověď „*Nejraději nedělám nic*“ zakroužkovalo dohromady 17 respondentů (tj. 10%) a „*Vysedávání v restauraci*“ 20 respondentů (tj. 12%). Je to pro mne milé překvapení, jelikož jsem předpokládala, že většina dotazovaných nedělá nic a tráví svůj čas po kavárnách a restauracích, kde se schází se svými kamarády. „*Sebevzdělání*“ se věnuje 46 respondentů (tj. 27%). Zde vidíme, že získávání nových vědomostí je i nadále pro některé děti důležité.

Graf č. 4. Odpověď na otázku č. 3. *Zažíváte často nudu?*

(údaje v %, fi = 100%, ni ZŠ = 82, ni SŠ = 88)

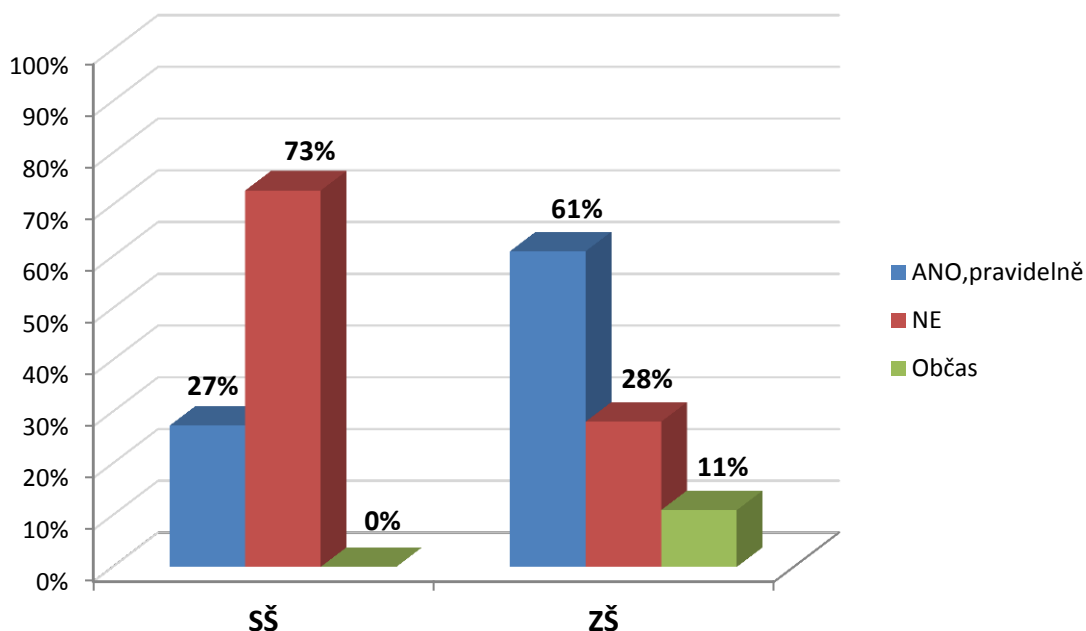

Zde máme znázorněno, jak moc děti zažívají nudu. Většina respondentů se domnívá, že nudu nezažívají. Celkem odpověď „NE“ zakroužkovalo na SŠ 72 respondentů (tj. 82%) a na ZŠ 34 respondentů (tj. 41%). „Nudu zažívá“ na SŠ 11 respondentů (tj. 13%) a na ZŠ 17 respondentů (tj. 21%). Odpověď „Nevím“ uvedlo na SŠ 5 respondentů (tj. 6%) a na ZŠ 31 respondentů (tj. 38%).

Z těchto výsledků lze předpokládat, že děti na SŠ i ZŠ mají svůj volný čas vyplněn různými činnostmi a nemají čas se nudit. Zajímavý je výsledek respondentů na ZŠ. Kde je téměř totožná odpověď „NE“ a odpověď „Nevím“. Lze předpokládat, že děti na ZŠ ještě nemají přesně ujasněné, co nuda je a co není a pravděpodobně nemají dostatečně naplněn svůj volný čas plnohodnotně, nebo dělají činnosti dle svých rodičů a ani neví, zda se nudí, nebo si užívají volného času.

Graf č. 5. Odpověď na otázku č. 4. *Navštěvujete nějaký zájmový kroužek?*

(údaje v %, $f_i = 100\%$, n_i ZŠ = 82, n_i SŠ = 88)

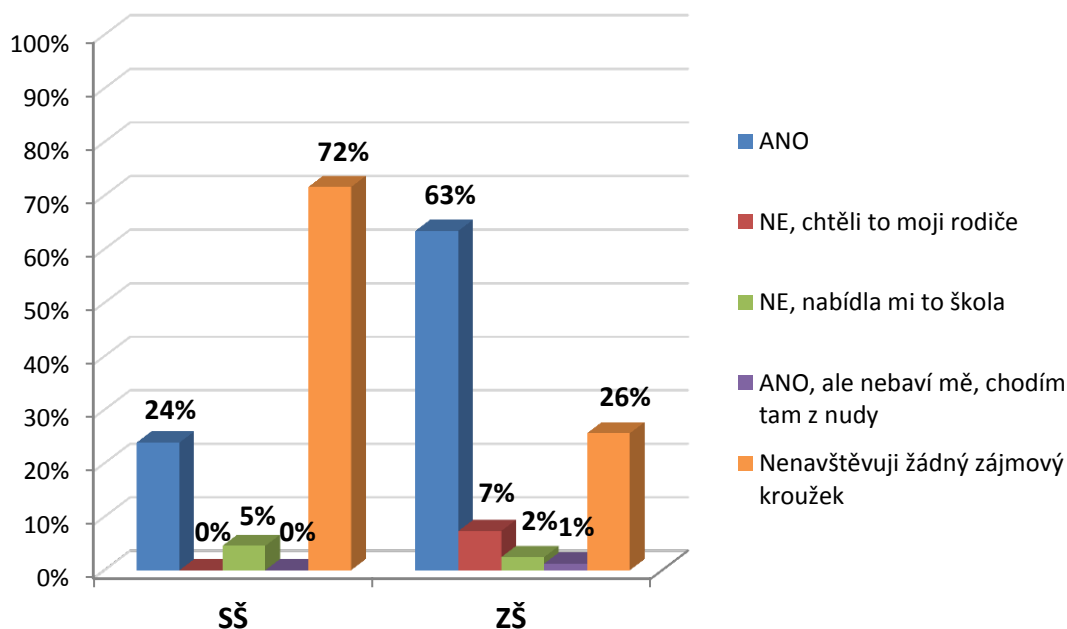

U této otázky se respondenti obou skupin zcela odlišují. 64 respondentů (tj. 73%) na SŠ odpovědělo „NE“, nenavštěvují žádný zájmový kroužek a 24 (tj. 27%) odpovědělo, „ANO, pravidelně“ navštěvují. Zde je patrné, že buď chodí na zájmové kroužky aktivně, nebo nechodí vůbec, jelikož odpověď „Občas“, nevybral nikdo z respondentů na SŠ tj. 0%. Naproti tomu respondenti na ZŠ v 50 případech (tj. 61%) odpověděli, že „Zájmové kroužky navštěvují“, 23 (tj. 28%) „Nenavštěvují“ a 9 (tj. 11%) navštěvuje zájmový kroužek jen „Občas“.

Zde vidíme, že děti na ZŠ navštěvují více zájmové kroužky než děti na SŠ. Lze tedy předpokládat, že děti na ZŠ mají více aktivit spojených s potřebou jak sebe samých, tak i s podporou rodičů. Děti na SŠ mají již své představy a dělají věci dle svého uvážení a nechtějí být vázány zájmovou činností. Děti na ZŠ zároveň zakroužkovaly odpověď „Občas“ a z toho lze předpokládat, že téměř každé dítě má nějakou zájmovou činnost, oproti tomu na SŠ buď zájmový kroužek mají, nebo nemají.

Graf č. 6. Odpověď na otázku č. 5. *Vybrali jste si tento zájmový kroužek sami?*

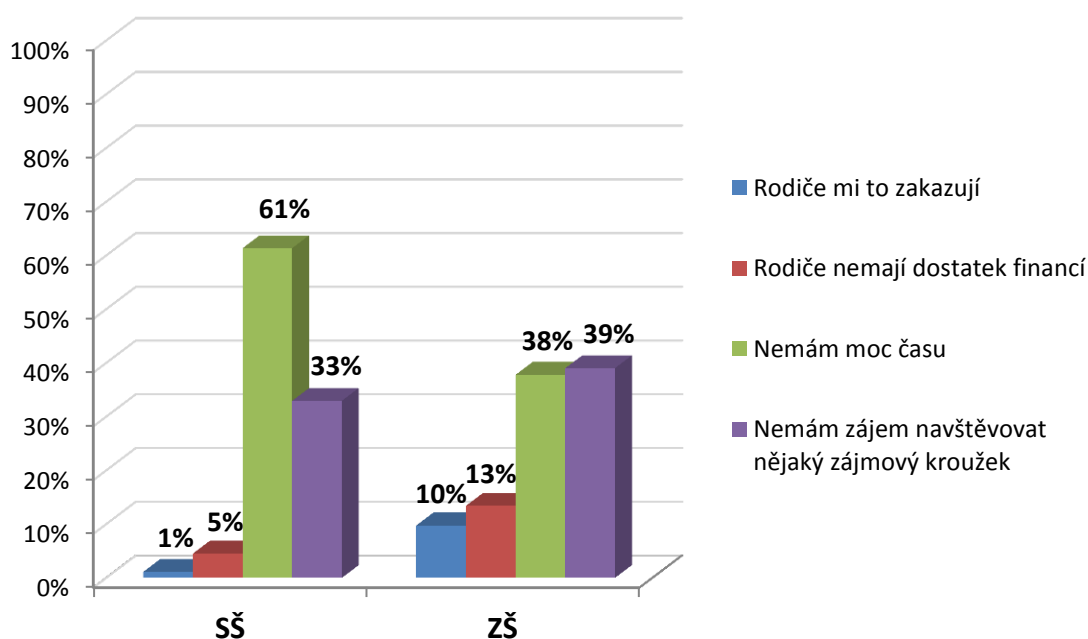
(údaje v %, fi = 100%, ni ZŠ = 82, ni SŠ = 88)

Zde se ukázalo, že děti na SŠ nemají téměř žádné zájmové kroužky oproti dětem na ZŠ. Jelikož odpověď „*Nenavštěvuji žádný zájmový kroužek*“ odpověděla nadpoloviční většina dětí na SŠ, tedy 63 respondentů (tj. 72%), to potvrzují i výsledky z předchozích grafů. Zatímco na ZŠ takto odpovědělo 21 respondentů (tj. 26%). Lze předpokládat, že zájmové kroužky si ve většině případů vybraly na SŠ děti sami a navštěvuji je rádi. Předpokládám to z důvodu jejich zakroužkovaných odpovědí, kdy odpověď „*Ne, chtěli to moji rodiče*“ uvedlo na ZŠ 6 respondentů (tj. 7%) a na SŠ, neuvedl ani jeden respondent, tedy 0%. Odpověď „*Ano, ale nebaví mě, chodím tam z nudy*“ na SŠ neuvedl nikdo (tj. 0%) a na ZŠ takto odpověděl 1 respondent (tj. 1%). „*Škola*“ se ve výběru zájmového kroužku podílela na ZŠ u 2 respondentů (tj. 2%) a na SŠ u 4 respondentů (tj. 5%). Odpověď „*ANO*“ si vybralo na SŠ 21 respondentů (tj. 24%) a na ZŠ 52 respondentů (tj. 63%). Z toho lze předpokládat, že děti na ZŠ ještě stále ovlivňují jejich rodiče více než děti na SŠ.

Graf č. 7. Odpověď na otázku č. 6. *Pokud nemůžete trávit svůj volný čas, tak jak byste chtěli, nebo nemůžete navštěvovat svůj zájmový kroužek, čím to je?*

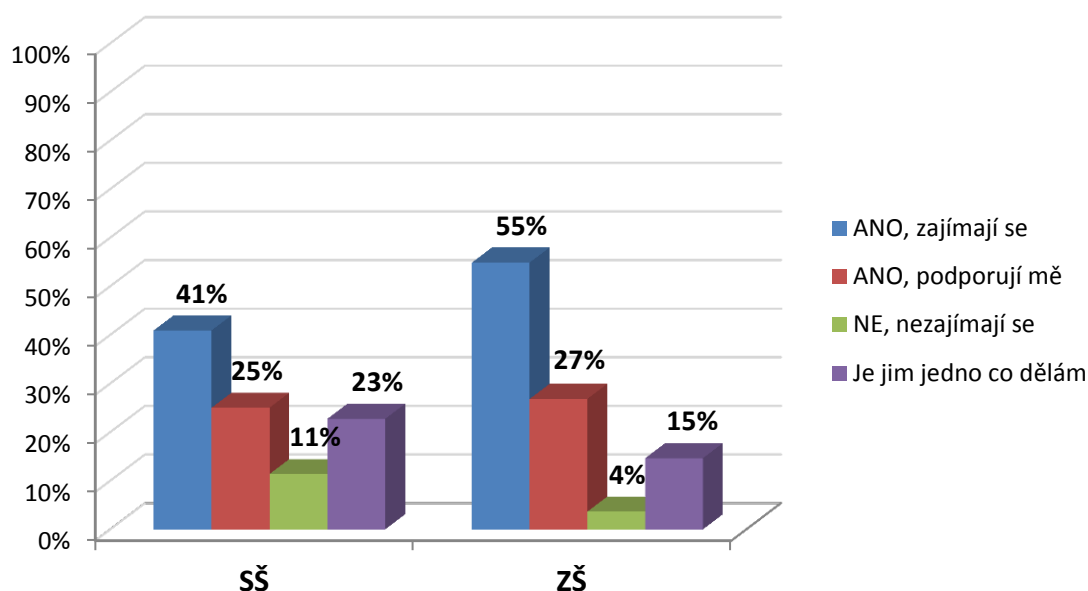
(údaje v %, fi = 100%, ni ZŠ = 82, ni SŠ = 88)

Na tomto grafu se můj předpoklad, že rodiče nemají dostatek peněz na volnočasové aktivity svých dětí, nepotvrdil. Jelikož odpověď „Rodiče nemají dostatek financí“ vybrali na SŠ 4 respondenti (tj. 5%), na ZŠ 11 respondentů (tj. 13%). 54 respondentů (tj. 61%) na SŠ se domnívá, že „Nemá moc času“, tutéž odpověď zakroužkovalo na ZŠ 31 respondentů (tj. 38%). Zároveň ale ve velké míře byla označena odpověď „Nemám zájem navštěvovat nějaký zájmový kroužek“. Takto odpovědělo na SŠ 29 respondentů (tj. 33%) a na ZŠ 32 respondentů (tj. 39%). Což opět potvrzuje to, že dotazované děti projevují malý zájem o nějakou volnočasovou aktivitu ve formě zájmových kroužků. Odpověď „Rodiče mi to zakazují“ uvedl na SŠ 1 respondent (tj. 1%) a na ZŠ 8 respondentů (tj. 10%). Zde lze předpokládat negativní vliv rodičů na své děti, jelikož jim zakazují navštěvovat zájmové kroužky a neumožňují jim výběr dle jejich vlastních předpokladů a zájmů.

Graf č. 8. Odpověď na otázku č. 7. *Zajímají se rodiče o to, co děláte ve svém volném čase?*

(údaje v %, fi = 100%, ni ZŠ = 82, ni SŠ = 88)

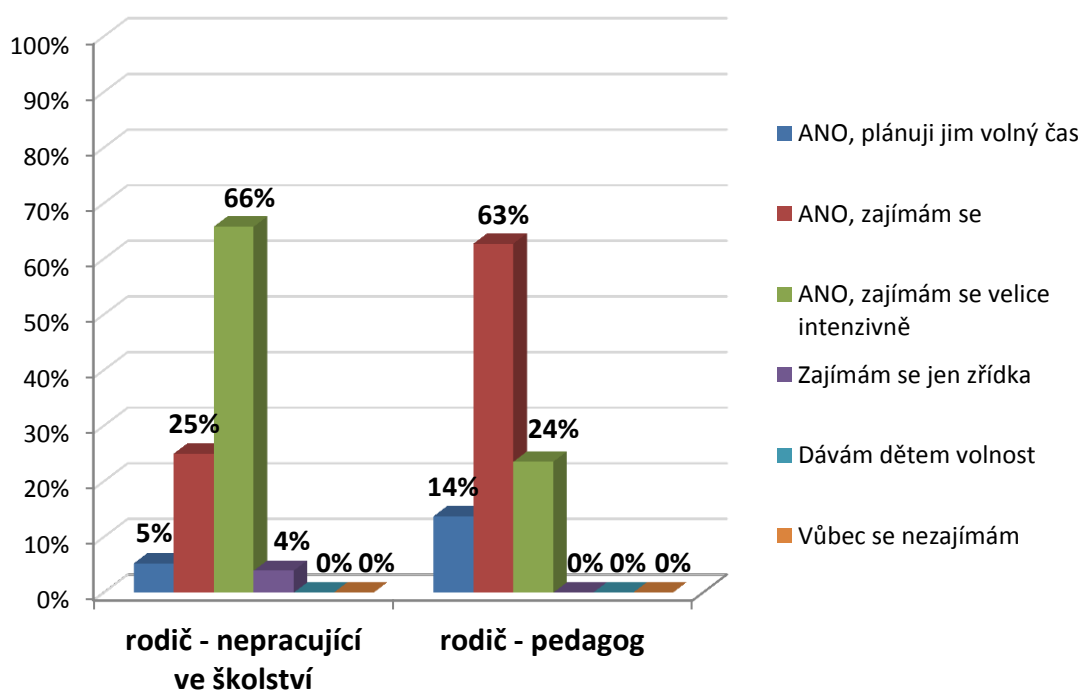
Odpovědi na tuto otázku mne velice v mém výzkumu zajímaly. Po zpracování výsledků jsem byla spokojena, jak na ZŠ, tak i na SŠ se rodiče o své děti *zajímají a podporují* je. Odpověď „ANO, *zajímají se*“ vybralo na SŠ 36 respondentů (tj. 41%) na ZŠ 45 respondentů (tj. 55%) a odpověď „ANO, *podporují mě*“ vybralo na SŠ 22 respondentů (tj. 25%) a na ZŠ též 22 respondentů (tj. 27%). Zároveň ale v tomto poměru je i dle mého názoru alarmující zakroužkovaná odpověď „*Je jim jedno co dělám.*“. Takto odpovědělo 20 respondentů na SŠ (tj. 23%) a 12 na ZŠ (tj. 15%). Zároveň i odpověď „*NE, nezajímají se*“, je dle mého názoru negativním jevem. Zde odpovědělo na SŠ 10 respondentů (tj. 11%) a na ZŠ 3 respondenti (tj. 4%). Předpokládám, že je to dáno tím, co jsem popisovala již v teoretické části. Že rodiče mají na své děti čím dál tím méně času, jelikož jsou zaneprázdnění a tak je jim takřka jedno, co dělají ve svém volném čase. Lze předpokládat, že o děti na ZŠ se rodiče *zajímají* více, než o děti na SŠ. Na SŠ dávají pravděpodobně rodiče dětem více volnosti.

8.9 Výsledky a analýza výzkumu dotazníků pro rodiče a pedagogy

Graf č. 9. Odpověď na otázku č. 1. *Zajímáte se o to, co Vaše děti dělají ve svém volném čase?*

(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

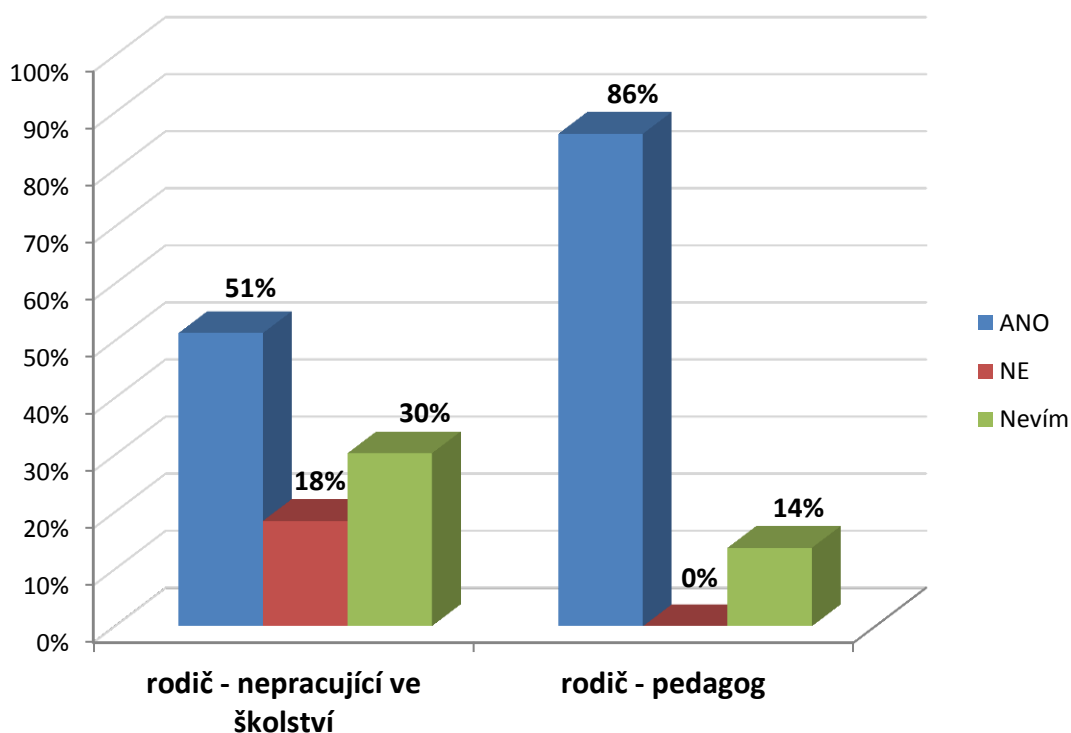

Na tomto grafu vidíme, jak moc se rodiče zajímají o volný čas svých dětí. Zajímavé je, že 3 respondenti (tj. 4%) rodičů, kteří nepracují ve školství, odpověděli, že se „Zajímají jen zřídka“. Pedagogové tuto možnost nevybrali ani jednou (tj. 0%). Lze předpokládat, že rodiče, kteří nepracují ve školství, se o své děti zajímají méně, než rodiče pedagogové, ale myslím si, že to nelze říci jednoznačně, dotazovaných by muselo být daleko více. Svým dětem „Plánují volný čas“ 4 respondenti rodiče, kteří nejsou pedagogové (tj. 5%) a 7 dotazovaných rodičů pedagogů (tj. 14%). 19 (tj. 25%) respondentů rodičů nepedagogů se „Zajímá“ a totéž dělá i 32 dotazovaných rodičů

pedagogů (tj. 63%). „*Velice intenzivně*“ se o to, co dělají jejich děti ve volném čase, zajímá 50 respondentů rodičů nepedagogů (tj. 66%) a 12 respondentů rodičů pedagogů (tj. 24%). Odpověď „*Dávám dětem volnost*“ a „*Vůbec se nezajímám*“ nevybral ani jeden rodič z obou skupin respondentů (tj. 0%). Celkově je tento výsledek výborný, ovšem se naskýtá otázka, zda je tomu opravdu tak a zda všichni dotazovaní rodiče odpovídali pravdivě.

Graf č. 10. Odpověď na otázku č. 2. *Organizuje škola nějakou volnočasovou aktivitu pro děti?*

(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

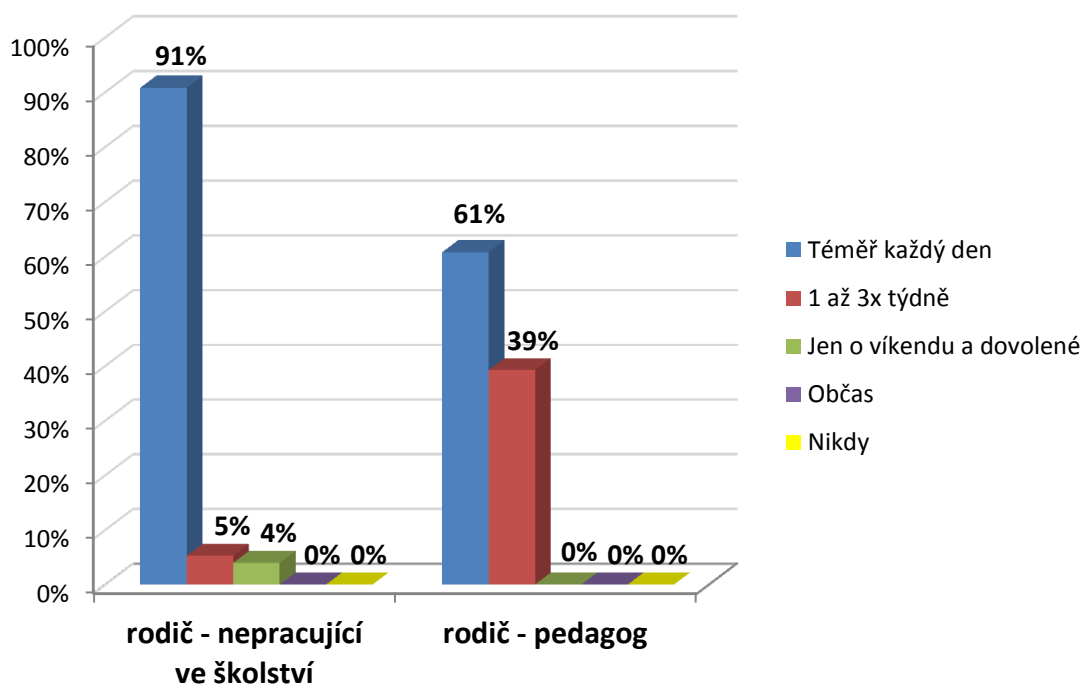

Z těchto výsledků je docela zarážející, že 7 (tj. 14%) respondentů rodičů pedagogického zaměření odpovědělo na tuto otázku „Nevím“. Je vůbec možné, že pedagog neví, zda jeho škola nabízí či nenabízí volnočasové aktivity? Lze předpokládat, že se jedná buď o pedagogy, kteří nejeví zájem o svou práci a děti zároveň nemotivují. Stejnou odpověď zakroužkovalo 23 (tj. 30%) respondentů rodičů, kteří nejsou pedagogického zaměření. Zde lze předpokládat, že si o škole, kterou jejich děti navštěvují, nezjistili, jaké nabídky poskytuje. Zároveň jsem ale potěšena, že většina u obou dotazovaných skupin odpověděla, že škola nabízí určitou volnočasovou aktivitu, jelikož je to důkaz toho, že školství a školy samotné se touto problematikou neustále zabývají. V tomto případě odpovědělo „ANO“ 39 (tj. 51%) respondentů rodičů, kteří

nejsou pedagogové a 44 (tj. 86%) rodičů pedagogů. Jak lze ale vidět, jsou zde i školy, které se volnočasovou aktivitou dětí nezabývají. Jelikož odpověď „NE“, vybralo 14 (tj. 18%) rodičů, kteří nejsou pedagogického zaměření. Rodiče pedagogové tuto možnost nevybrali (tj. 0%).

Graf č. 11. Odpověď na otázku č. 3. *Jak často trávíte společný čas se svými dětmi?*

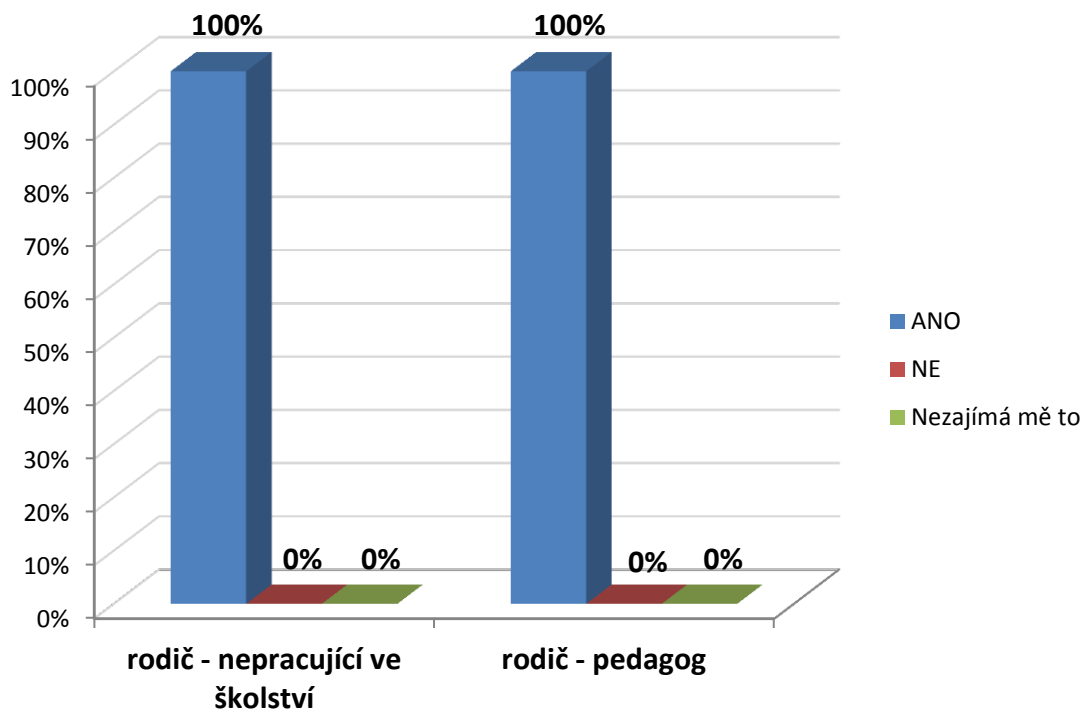
(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

Na tomto grafu vidíme absolutní většinu odpovědí u rodičů, kteří nejsou pedagogického zaměření, kdy 69 (tj. 91%) z nich odpovědělo, že tráví se svými dětmi volný čas „*Téměř každý den*“. Stejnou odpověď zakroužkovalo 31 rodičů pedagogů (tj. 61%). Odpověď „*1 až 3x týdně*“ uvedlo 20 rodičů pedagogů (tj. 39%) a v menší míře 4 respondenti rodičů, kteří nepracují ve školství (tj. 5%). Rodiče, kteří nejsou pedagogové, ve 3 odpovědích (tj. 4%) uvedli, že volný čas se svými dětmi tráví jen o víkendech či dovolených a rodiče pedagogové takto neodpovědělo vůbec (tj. 0%). Byla zde i možnost zvolit odpověď „*Jen občas*“ a „*Nikdy*“. Tyto odpovědi nezvolil nikdo z obou skupin respondentů (tj. 0%). Lze předpokládat, že rodiče v obou kategoriích se snaží se svými dětmi trávit dostatek volného času. Z celého výsledku lze posoudit, že rodiče pedagogové tráví se svými dětmi více času, než rodiče, kteří nejsou pedagogové. Zde je na místě ovšem otázka, zda bylo odpovídáno pravdivě.

Graf č. 12. Odpověď na otázku č. 4. *Víte, jak Vaše dítě nejrady tráví svůj volný čas?*

(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

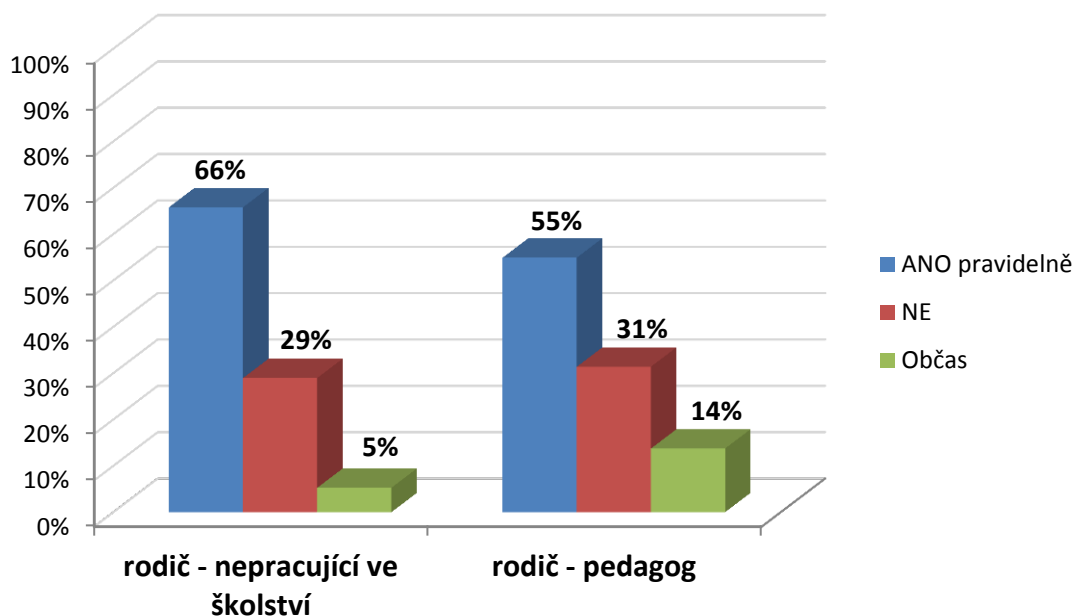
Zde je naprosto zřejmé, že se respondenti obou skupin shodli. Ani jeden z nich nezakroužkoval odpověď „Ne“ a „Nezajímá mě to“ tj. u obou skupin 0%.

Odpověď „ANO“ uvedlo 76 (tj. 100%) respondentů rodičů, kteří nepracují ve školství a 51 (tj. 100%) rodičů pedagogů. Lze tedy předpokládat, že každý rodič se zajímá o to, jak jejich děti tráví svůj volný čas.

Tento výsledek je velice uspokojivý, ale i zde je na místě otázka, zda rodiče obou skupin opravdu ví, co jejich děti ve volném čase dělají, nebo se to jen domnívají.

Graf č. 13. Odpověď na otázku č. 5. *Navštěvuje Vaše dítě nějaký zájmový kroužek?*

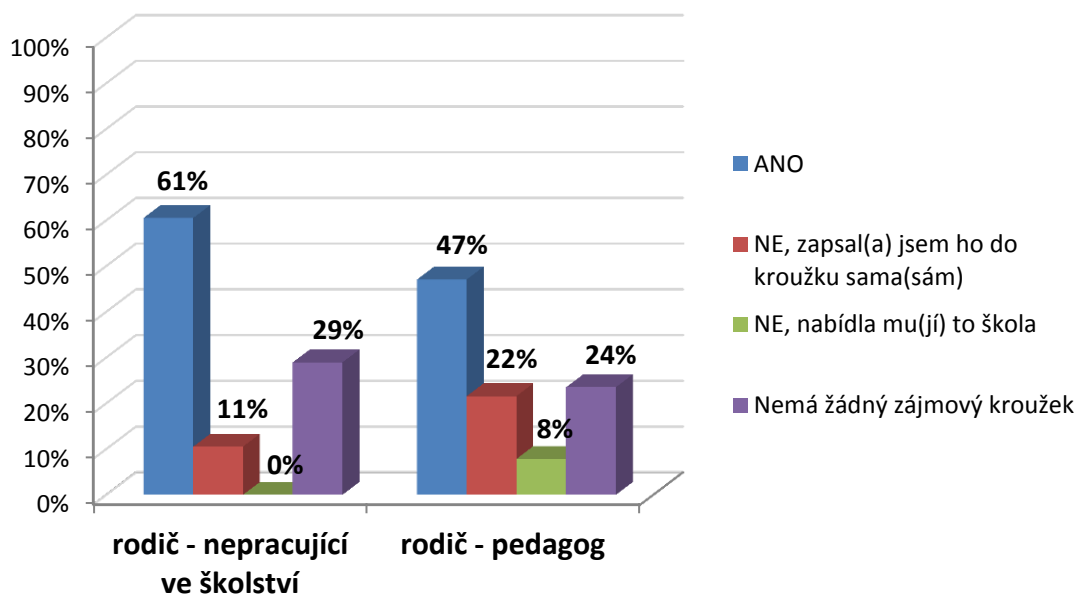
(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

Zde nám výsledek na grafu ukazuje, že u obou dotazovaných skupin navštěvují děti zájmové kroužky ve velké míře. Toto se moc neshoduje s výsledky u grafu č. 3. kde děti uvedly, že zájmové kroužky navštěvuje jen 21% z nich. Ovšem zde je to trochu zavádějící, jelikož byly dotazovány děti a rodiče nezávisle na sobě. Pokud bychom chtěli dostat přesný počet a výsledek, museli bychom se na tuto samou otázku ptát rodičů a zároveň jejich vlastních dětí. Rodiče, kteří nejsou pedagogického zaměření, odpověděli „*Ano pravidelně*“ u 50 zakroužkovaných odpovědí (tj. 66%), „*Ne*“ zakroužkovalo 22 z nich (tj. 29%) a „*Občas*“ odpověděli jen 4 respondenti (tj. 5%). Takřka podobný výsledek je i u rodičů pedagogického zaměření, kdy 28 respondentů (tj. 55%) odpovědělo „*Ano pravidelně*“ a „*Ne*“ odpovědělo 16 respondentů (tj. 31%) a 7 respondentů (tj. 14%) odpovědělo, že jejich děti navštěvují zájmový kroužek jen „*Občas*“. Z tohoto výsledku lze předpokládat, že děti zájmové kroužky stále vyhledávají a jsou náplní jejich volného času.

Graf č. 14. Odpověď na otázku č. 6. *Vybralo si Vaše dítě zájmový kroužek samo?*

(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

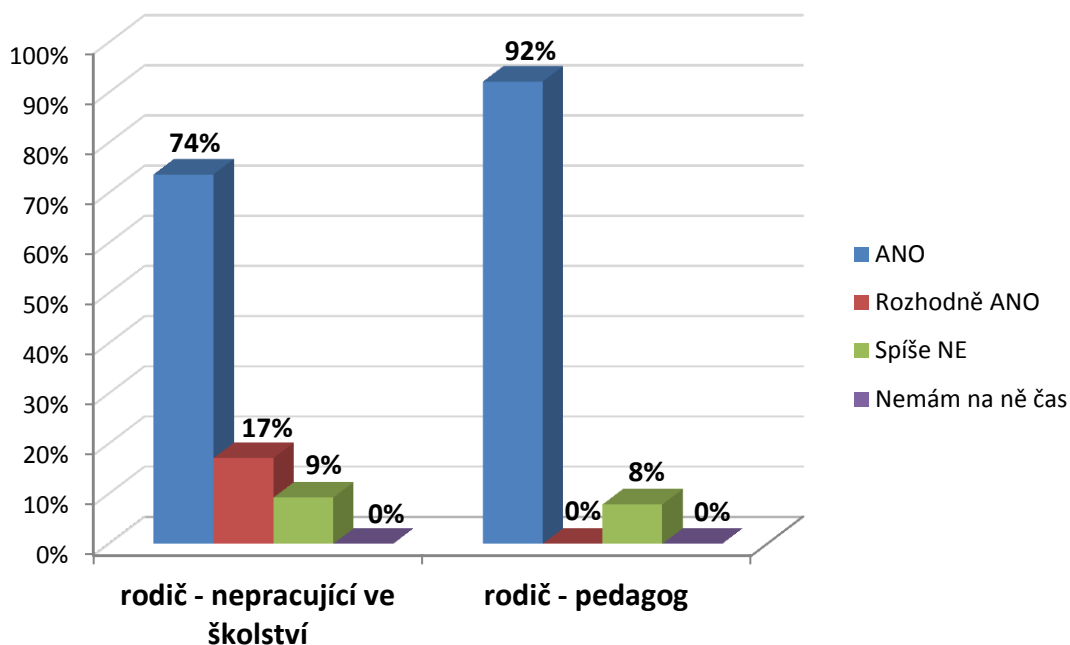

Tato otázka měla zjistit, do jaké míry rodiče vybírají zájmové kroužky svým dětem, nebo jak moc do této oblasti zasahuje škola. Rodiče, kteří nejsou pedagogického zaměření, udali, že jejich děti si *zájmový kroužek vybrali sami*, jelikož „ANO“ celkem odpovědělo 46 respondentů (tj. 61%) a u druhé skupiny tuto odpověď vybralo 24 respondentů (tj. 47%). *Škola* žádný podnět k tomu nedala u dětí, jejichž rodiče nejsou pedagogického zaměření, tedy 0% odpovědí. Zatímco u rodičů pedagogů zájmový kroužek škola vybrala u 4 respondentů (tj. 8%). *Rodiče* pedagogové vybrali zájmový kroužek svým dětem v 11 případech (tj. 22%) a 8 (tj. 11%) respondentů takto odpovědělo ve druhé skupině rodičů nepedagogů. Odpověď „*Nemá žádný zájmový kroužek*“ vybralo 22 (tj. 29%) respondentů rodičů, kteří nejsou pedagogové a 12 (tj. 24%) rodičů pedagogického zaměření. Je zřejmé, že zájmové kroužky si děti ve většině volí sami, ale jsou zde ještě případy, kdy rodiče své děti do kroužků nutí. To by nemělo být. Rodiče by měli respektovat přání a touhu svých dětí a nebránit jim dělat to, co si ony přejí.

Graf č. 15. Odpověď na otázku č. 7. *Myslíte si, že trávíte dostatek času se svými dětmi?*

(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

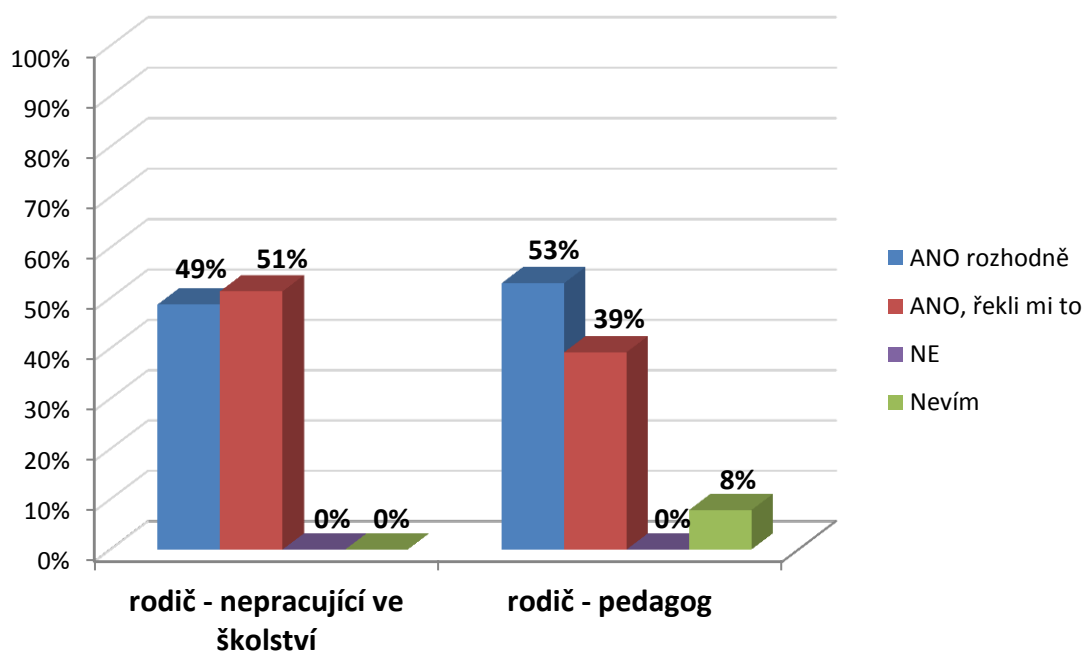

Na tomto grafu je zajímavé, že obě skupiny respondentů se domnívají, že tráví dostatek času se svými dětmi. V současné uspěchané době je to velice chvályhodné a výsledek nám dokazuje, že děti nejsou rodičům lhostejné a snaží se být s nimi co nejvíce. Rodiče, kteří nejsou pedagogického zaměření, odpověděli „ANO“ v nadpoloviční většině, celkem 56 respondentů (tj. 74%) a rodiče pedagogové odpověděli v tomto případě 47x (tj. 92%). Zajímavé je, že rodiče pedagogové odpověď „Rozhodně ANO“ nevybrali ani v jednom případě, tedy 0% odpovědí zato rodiče nepedagogického zaměření tuto možnost zvolili 13x (tj. 17%). Lze zde předpokládat, že odpověď „ANO“ zcela pro ně vystihovala jejich pocit. Jsou zde i tací, kteří moc času s dětmi netráví, jelikož odpověď „Spíše NE“ vybralo 7 respondentů rodičů, kteří nejsou pedagogové (tj. 9%) a 4 respondenti u rodičů pedagogického zaměření (tj. 8%). Lze předpokládat, že je to z důvodu současnosti, jelikož rodičům moc času na své děti nezbyvá. Jsou stále pracovně vytíženi. Na druhé straně jsem spokojená s tím, že ani

jeden respondent z obou skupin nevybral odpověď „*Nemám na ně čas*“ (tj. 0%) odpovědí. Zároveň i to, že se někteří respondenti odhodlali zakroužkovat odpověď „*Spíše NE*“ považují za krok kupředu. Jelikož předpokládám, že je to důkaz toho, že se nad sebou zamysleli a přiznali tuto skutečnost.

Graf č. 16. Odpověď na otázku č. 8. *Myslíte si, že Vaše děti s Vámi rádi tráví volný čas?*

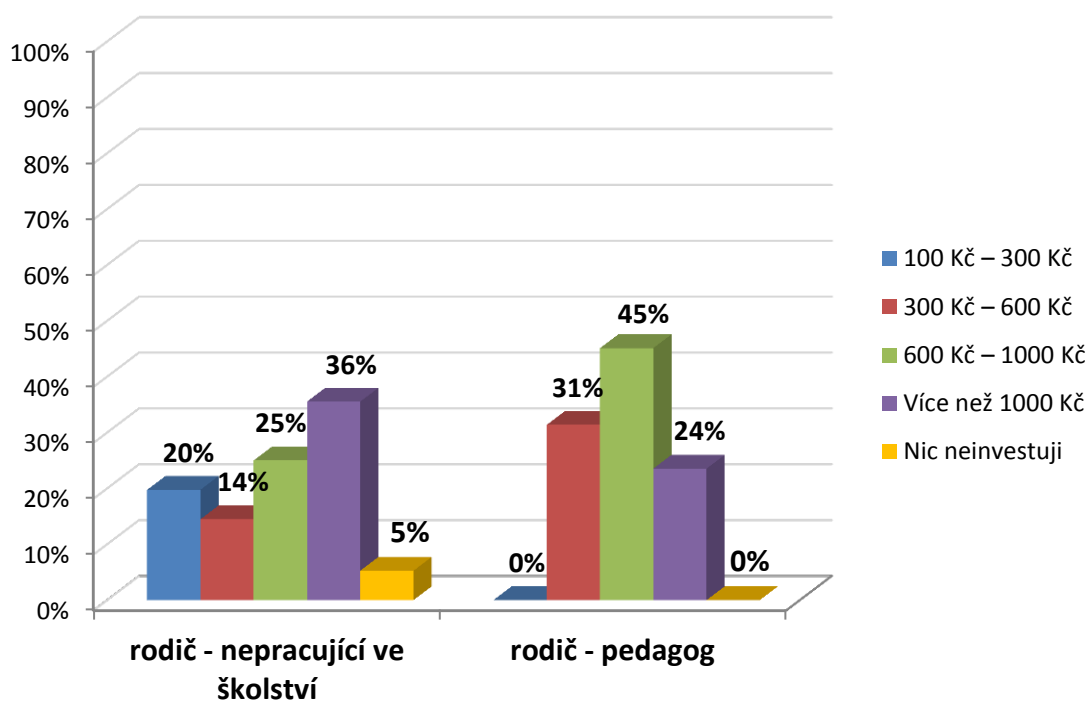
(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

Tento graf mě opět překvapil. Jelikož jsem předpokládala, že respondenti obou skupin budou váhat a dají odpověď „Nevím“. Takto se stalo u skupiny pedagogů, kdy tuto odpověď zakroužkovali jen 4 respondenti (tj. 8%). Rodiče nepracující ve školství tuto možnost odpovědi nevybrali (tj. 0%). Všichni si jinak myslí, že jsou děti s nimi ve volném čase rádi. Otázkou je, zda to vědí, nebo se jen domnívají. Odpověď „NE“ nevybral ani jeden respondent z obou skupin, tedy 0% odpovědí. Rodiče, kteří nejsou pedagogického zaměření si „ANO rozhodně“ myslí 37 x (tj. 49%) a odpověď „ANO, řekli mi to“ vybralo 39 respondentů (tj. 51%). Obdobně odpověděli i rodiče pedagogové, kde „ANO rozhodně“ zakroužkovalo 27 respondentů (tj. 53%) a 20 (tj. 39%) uvedlo odpověď „ANO, řekli mi to“. Tato vybraná odpověď je zajímavá, jelikož zde předpokládám, že rodiče se svými dětmi doma hodně komunikují a ptají se. Rodičům tato komunikace poskytuje celkový pohled na jejich volnočasovou aktivitu.

Graf č. 17. Odpověď na otázku č. 9. *Kolik jste ochotni investovat do volnočasové aktivity svých dětí měsíčně?*

(údaje v %, fi = 100%, ni rodič nepracující ve školství = 76, ni rodič pedagog = 51)

Na tomto grafu vidíme rozdíl ve finančních investicích. Zatímco skupina dotazovaných rodičů, kteří jsou zároveň pedagogy je ochotna investovat od 300 Kč měsíčně. Skupina dotazovaných rodičů, kteří nejsou pedagogové, uvedla částku již od 100 Kč. „Více než 1000 Kč“ měsíčně investuje 27 rodičů nepedagogů (tj. 36%) což je ve srovnání s rodiči pedagogy rozdíl. Rodiče pedagogického zaměření takto odpověděli ve 12 případech (tj. 24%). Rodiče, kteří nepracují ve školství, uvedli odpověď „100Kč – 300Kč“ u 15 respondentů (tj. 20%) a rodiče u druhé skupiny tuto odpověď nevybrali vůbec (tj. 0%). Odpověď „300Kč - 600Kč“ uvedli respondenti nepedagogů v 11 případech (tj. 14%) a rodiče pedagogové v 16 odpovědích (tj. 31%). Odpověď „600Kč – 1000Kč“ vybralo 19 respondentů rodičů nepedagogů (tj. 25%) a 23 respondentů pedagogů (tj. 45%). Rozdíl je zde v odpovědi „ Nic neinvestuji“, kdy takto

odpověděli 4 respondenti rodičů nepedagogů (tj. 5%) a rodiče pedagogové takto neodpověděli ani v jednom případě (tj. 0%).

Vše je otázka financí, ale jak zde výzkum ukázal, většina rodičů se snaží investovat aspoň minimální částku do volnočasových aktivit svých dětí.

8.10 Výsledky výzkumného šetření a jejich analýza k výzkumným předpokladům

Předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že děti v současné době tráví svůj volný čas většinou pasivně než aktivně a více než polovina respondentů nenavštěvuje žádný zájmový kroužek.

Z vybraného vzorku respondentů, vidíme, že pasivní trávení volného času je vůdčím typem a děti ve věku od 13 do 17 let v současné době svůj volný čas tráví dle svých představ. Zjištěné výsledky zobrazují především grafy č. 2 a 3. Nejraději jsou venku s kamarády, doma u televize nebo u počítače. Je velice potěšující, že i v současné době si děti najdou čas na kulturu, turistiku a výlety, které dle výsledků děti provozují velice často. Lze předpokládat, že je to i díky zájmu jejich rodičů, kteří tyto aktivity s nimi provozují a vyhledávají již od malička. To má na ně veliký vliv, jelikož takové chování pak budou přenášet i na své děti v budoucnu.

Předpoklad č. 1 se zde potvrdil.

Předpoklad č. 2: Lze předpokládat, že více než polovina dotazovaných dětí si myslí, že nemá žádný volný čas a často zažívají nudu.

Z výsledků vidíme, že téměř většina respondentů u obou škol se shodla na odpovědích, že nudu neprožívají a myslí si, že mají dostatek volného času. Zobrazení můžeme vidět na grafu č. 1. a 4. Předpokládám, že tyto výsledky jsou odrazem jejich upřímných odpovědí, jelikož dotazník byl anonymní. I zde je zřejmé, že i nadále se rodiče snaží zasahovat do volného času svých dětí.

Předpoklad č. 2 se zde nepotvrdil.

Předpoklad č. 3: Lze předpokládat, že děti na ZŠ budou více navštěvovat zájmové kroužky než děti na SŠ.

Výsledek ukazuje, že děti na ZŠ navštěvují více zájmové kroužky, než děti na SŠ. Dle těchto výsledků předpokládám, že děti na ZŠ jsou více ovlivňovány svými

rodiči než děti na SŠ. Děti na ZŠ mají více zájmů a jejich rodiče na ně více dohlíží, jelikož děti na SŠ mají již své představy a dělají věci dle svého uvážení a nechtějí být vázány. Předpokládám, že rodiče dávají svým dětem na SŠ více volnosti.

Předpoklad č. 3 se zde potvrdil.

Předpoklad č. 4: Lze předpokládat, že většina respondentů obou skupin rodičů jsou ochotni investovat do volného času svých dětí maximálně 500 Kč měsíčně.

Z výzkumného šetření byl prokázán minimální rozdíl ve finančních investicích obou skupin rodičů. Z celkových výsledků jsou rodiče ochotni investovat částku od 100 Kč až po více než 1000 Kč. Nejvíce investují 600 Kč a více. Z výzkumu lze vyčíst, že jsou stále i rodiče, kteří do volného času svých dětí neinvestují nic. Vše je v dnešní době otázkou financí a zajistit pro své dítě kvalitní zájmový kroužek, nebo i jiné zájmové aktivity, může být opravdu nákladné. Ale i přesto si myslím, že jakákoli vynaložená částka, i když jen minimální, má pro děti obrovský význam. Rodiče by si měli uvědomit, že to dělají hlavně pro ně.

Předpoklad č. 4 se nepotvrdil.

Předpoklad č. 5: Lze předpokládat, že rodiče, jejichž pracovní zaměření není pedagogického směru, se zajímají o volný čas svých dětí méně než rodiče, kteří jsou zároveň pedagogové.

Z výsledků je zřejmé, že o volný čas svých dětí se rodiče zajímají velice intenzivně a ve velké míře. Pokud se zaměříme na rozdíl obou skupin, lze dle zjištěných výsledků usoudit, že rodiče, kteří nepracují ve školství, se zajímají o volný čas svých dětí méně. Předpokládám, že důvodem může být větší informovanost rodičů, jejichž povolání je pedagogického zaměření. Pedagog je více informován a obeznámen s možnými nástrahami a negativními vlivy, které mohou na děti působit při nesprávném využití jejich volného času. Ovšem tento celkový výsledek nelze tvrdit jednoznačně. Jelikož při srovnání výsledků s grafem č. 8, kdy odpovídaly děti, se moc s výsledky na grafu č. 9 neshodují. Děti odpovídaly, že se o některé z nich rodiče nezajímají, nebo je

jím jedno co dělají. Předpokládám, že to může být hlavně současnou dobou, kdy žijeme hekticky a rodiče tak nemají čas na své děti a nezajímají se, jak tráví svůj volný čas.

Předpoklad č. 5 se zde dle výsledků potvrdil.

Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem děti v současné době tráví svůj volný čas a jak moc se jejich rodiče o ně zajímají. Zároveň bylo cílem zjistit, jak se rodiče zapojují do plánování volného času svých dětí, zda jsou ochotni je finančně podpořit a zda se liší názory rodičů obou uvedených skupin.

Výzkumné šetření bylo provedeno na dvou skupinách dětí. Jedna skupina dětí na ZŠ a druhá skupina dětí na SŠ, celkem ve věku od 13 do 17 let. Další výzkumné šetření bylo provedeno na dvou skupinách rodičů. Jednu skupinu tvořili rodiče, kde alespoň jeden z nich je povoláním pedagog a druhou skupinu tvořili rodiče, jejichž povolání je jiného zaměření a nepracují ve školství.

Provedené výzkumné šetření a výsledky ukázaly, že děti v současné době tráví svůj volný čas převážně pasivně a většinou se svými vrstevníky a kamarády. S uspokojením zde můžeme konstatovat, že i přes to všechno ve velké míře provozují výlety, turistiku a kulturu. Sport či četba knih je také stále vyhledávaná oblast. Stejně tak i další sebevzdělávání. Lze z toho soudit, že i přes hektickou současnou dobu jsou rodiče dobrým vzorem pro své děti a snaží se je vézt ke správné cestě jejich životem. Škola v některých případech také nezaostává a snaží se rozvíjet a podtrhovat nadání dětí pomocí zájmových kroužků, které jim nabízí.

Z dalšího výzkumného šetření můžeme s uspokojením konstatovat, že i v současné době se většina rodičů o své děti zajímá velice intenzivně a snaží se je alespoň minimální finanční částkou podpořit v jejich volnočasových aktivitách. Zde bychom měli věnovat velkou pozornost hlavně u rodin ze slabších sociálních vrstev, které mají omezené finanční prostředky, nebo se nemohou svým dětem věnovat dle svých představ, jelikož v těchto rodinách se zvyšuje riziko vzniku deviantního chování dětí.

Již od dětství bychom měli své děti vézt a motivovat ke správnému rozvoji a naplnění jejich volného času. A my sami bychom jim měli být správným příkladem.

9 ZÁVĚR

V bakalářské práci na téma „*Volný čas dětí a rodinné prostředí*“ jsem se věnovala pojmu volný čas, různým pohledům, formám volného času, druhům volnočasových aktivit, to vše v návaznosti na rodinné prostředí. Rodiče a zejména celá rodina složená z ostatních rodinných příslušníků ovlivňují vývoj dítěte. Naším vzorovým chováním a podněty se dítě učí, poznává a reaguje. To jak na dítě působíme, má obrovský vliv na jeho socializaci a celkový vývoj osobnosti. Volný čas a rodinné prostředí je základem pro každého z nás a hlavně pro naše děti. Ony samy jsou naším výsledkem našeho působení a výchovy. V současné době děti využívají svůj volný čas převážně pasivně, o další sebevzdělávání se zajímají velice málo a školu chápou jako nutnost, která je připraví na pracovní život. Bohužel zde je opomíjeno dítě jako takové. Není dostatečně motivováno a zároveň nejsou rozvíjeny jeho dané schopnosti. Stále se ukazuje z mého šetření, že jsou nuceny navštěvovat zájmové kroužky, ve kterých se nudí, o které nemají zájem. Stále více tráví čas se svými vrstevníky a nic neděláním. Jen tak se potulují po ulicích a vůbec nevyužijí svůj volný čas efektivně.

Již od útlého dětství bychom měli děti správně motivovat. Počínaje hrou, konče jeho vlastním zájmem a chutí prožívat aktivněji svůj volný čas, ale i pracovní a školní nasazení. Vždyť kde jinde mají mít děti vzor než u nás rodičů. Rodiče v současné uspěchané, hektické době nemají čas na sebe, natož na své děti, nekomunikují spolu. Rodiče se domnívají, že ví, co jejich děti ve svém volném čase dělají, ale spíše opak je pravdou. Zájem o sport, zájmové kroužky či četba klesá. Mohli bychom se ptát, jaké hodnoty a jaké zájmy budou mít děti v budoucnosti či za pár let. V dnešním rychlém průmyslovém rozvoji můžeme předpokládat, že se pasivní využívání volného času bude stále zvyšovat. Je to díky moderní technologii, která již nyní nabízí různé virtuální zážitky, což může děti čím dál tím méně motivovat k vyhledávání vlastní činnosti, mají je díky technice nadosah. I při komunikaci se svými vrstevníky využívají více sms zpráv u mobilních telefonů, nebo se soustřeďují na sociálních sítích jako je např. *Facebook* či *Badoo*. Měli bychom dětem více naslouchat, znát jejich touhy a sny a jen tak pochopíme jejich potřeby a chování.

Právě proto je stále důležité klást velký důraz na výchovu již od útlého dětství. Zároveň ale musíme své dítě brát takové, jaké je. Jak jsem již popisovala výše v bakalářské práci, dítě je odrazem nás rodičů. A mělo by pro nás být hlavním důvodem

pro to, abychom z něho udělali co nejlepšího člověka dle svého nejlepšího uvážení. Život nám do cesty může zavát nejednu velmi pro nás náročnou životní situaci, u které jsme nuceni přehodnotit celý svůj život a naše priority. Pokud se mladí lidé rozhodnou mít dítě, neměli by na něj nahlížet jako na tvora, který jim narušil plány a o kterého nejeví zájem, i když není podle jejich představ. Zaujal mne citát *Fjodora Michaljoviče Dostojevského*, který jsem viděla napsaný v čekárně dětské lékařky, kam chodíme s miminkem cvičit Vojtovu metodu a který vystihuje lásku k dítěti takto a těmito slovy bych ráda zakončila mou práci, jelikož dle mého uvážení celkově vystihuje vše:

„Miluj mě, i když jsem špinavý, protože když jsem čistý, milovali by mě všichni.“

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- HÁJEK, B.; HOFBAUER, B; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: PedFUK, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha : Grada 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5
- KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2009. 279 s. ISBN 978-80-7367-568-4
- MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Portál, 1992. 223 s. ISBN 80-04-25236-2
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9
- NĚMEC, J; et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Praha: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-7315-012-3
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5
- PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5
- PŘADKA, M.; et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 2004. 45 s. ISBN 80-210-3469-6
- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. 176 s.
ISBN 80-901737-9-9

PRŮCHA, J. et al. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. 322 s.
ISBN 80-7178-579-2

11 PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník pro děti ZŠ a SŠ

Příloha č. 2 Dotazník pro rodiče pedagogy a rodiče, kteří nepracují ve školství

DOTAZNÍK

Vážení studenti, jmenuji se Lenka Uhlířová a jsem studentkou třetího ročníku Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na Pedagogické fakultě. Můj studijní obor je Učitelství odborných předmětů.

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který je zaměřen na trávení Vašeho volného času. Tyto získané údaje mi budou sloužit pouze k praktické části mé bakalářské práce, která má název: Volný čas dětí a rodinné prostředí. Vyplnění dotazníku je anonymní a bude sloužit jen pro mé účely.

Prosím o odpověď na všechny otázky, pokud není uvedeno jinak, označte jednu odpověď zakroužkováním. Za Vaši otevřenost a upřímnost velice děkuji.

Identifikační údaje

Pohlaví: chlapec dívka

Věk:

Ročník třídy:

---

1) Myslíte si, že máte dostatek volného času?

- a) ANO
- b) NE
- c) Nevím

2) Jak nejraději trávíte svůj volný čas: (můžete zakroužkovat i více odpovědí)

- a) Četba knih
- b) Doma u počítače
- c) Doma u televize
- d) Kultura
- e) Odpočívám a relaxuji
- f) Sport
- g) Turistika, výlety
- h) Venku s kamarády
- i) Zájmové kroužky
- j) Nejraději nedělám nic
- k) Vysedávání v restauracích
- l) Další vzdělávání, učení se

3) Zažíváte často nudu?

- a) ANO
- b) NE
- c) Nevím

4) Navštěvujete nějaký zájmový kroužek?

- a) ANO, pravidelně
- b) NE
- c) Občas

5) Vybrali jste si tento zájmový kroužek sami?

- a) ANO
- b) NE, chtěli to moji rodiče
- c) NE, nabídla mi to škola
- d) ANO, ale nebaví mě, chodím tam z nudy
- e) Nenavštěvuji žádný zájmový kroužek

6) Pokud nemůžete trávit svůj volný čas, tak jak byste chtěli, nebo nemůžete navštěvovat svůj zájmový kroužek, čím to je?

- a) Rodiče mi to zakazují
- b) Rodiče nemají dostatek financí
- c) Nemám moc času
- d) Nemám zájem navštěvovat nějaký zájmový kroužek

7) Zajímají se rodiče o to, co děláte ve svém volném čase?

- a) ANO, zajímají se
- b) ANO, podporují mě
- c) NE, nezajímají se
- d) Je jim jedno co dělám

Za vyplnění dotazníku Vám velice děkuji. Pokud máte zájem o statistické výsledky, můžete mne kontaktovat na e-mailu: uhlirova.lenka@atlas.cz

DOTAZNÍK

Vážení respondenti, jmenuji se Lenka Uhlířová a jsem studentkou třetího ročníku Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na Pedagogické fakultě. Můj studijní obor je Učitelství odborných předmětů.

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který je zaměřen na Váš pohled na volný čas Vašich dětí. Tyto získané údaje mi budou sloužit pouze k praktické části mé bakalářské práce, která má název: Volný čas dětí a rodinné prostředí.

Vyplnění dotazníku je anonymní a bude sloužit jen pro mé účely.

Prosím o odpověď na všechny otázky, pokud není uvedeno jinak, označte jednu odpověď zakroužkováním. Za Vaši otevřenost a upřímnost velice děkuji.

Identifikační údaje

Pohlaví: žena   muž

Pracovní profese:

- 1) **Zajímáte se o to, co Vaše děti dělají ve svém volném čase?**
  - a) ANO, plánuji jim volný čas
  - b) ANO, zajímám se
  - c) ANO, zajímám se velice intenzivně
  - d) Zajímám se jen zřídka
  - e) Dávám dětem volnost
  - f) Vůbec se nezajímám

- 2) **Organizuje škola nějakou volnočasovou aktivitu pro děti?**
  - a) ANO
  - b) NE
  - c) Nevím

- 3) Jak často trávíte společný čas se svými dětmi?**
- a) Téměř každý den
  - b) 1 až 3x týdně
  - c) Jen o víkendu a dovolené
  - d) Občas
  - e) Nikdy
- 4) Víte, jak Vaše dítě nejráději tráví svůj volný čas?**
- a) ANO
  - b) NE
  - c) Nezajímá mě to
- 5) Navštěvuje Vaše dítě nějaký zájmový kroužek?**
- a) ANO pravidelně
  - b) NE
  - c) Občas
- 6) Vybralo si Vaše dítě zájmový kroužek samo?**
- a) ANO
  - b) NE, zapsal (a) jsem ho do kroužku sama (sám)
  - c) NE, nabídla mu (jí) to škola
  - d) Nemá žádný zájmový kroužek
- 7) Myslíte si, že trávíte dostatek času se svými dětmi?**
- a) ANO
  - b) Rozhodně ANO
  - c) Spíše NE
  - d) Nemám na ně čas
- 8) Myslíte si, že Vaše děti s Vámi rádi tráví svůj volný čas?**
- a) ANO rozhodně
  - b) ANO, řekli mi to
  - c) NE
  - d) Nevím
- 9) Kolik jste ochotni investovat do volnočasové aktivity svých dětí měsíčně?**
- a) 100 Kč – 300 Kč
  - b) 300 Kč – 600 Kč
  - c) 600 Kč – 1000 Kč
  - d) Více než 1000 Kč
  - e) Nic neinvestuji

Za vyplnění dotazníku Vám velice děkuji. Pokud máte zájem o statistické výsledky, můžete mne kontaktovat na e-mailu: uhlirova.lenka@atlas.cz